

N:o 58.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående aflönande i vissa fall af vikarie för sådan ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som af sjukdom urståndsättes att fullgöra sin tjenst; gifven Stockholms slott den 17 mars 1894.

Under åberopande af bilagda utdrag af protokoll öfver ecklesiastik-
ärenden för denna dag vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen,

dels att för sin del besluta

*att, derest vid folkskola anstald ordinarie lärare eller lärarinna, till
hvilkens aflöning bidrag af statsmedel utgår, på grund af sjukdom åtnjuta
tjenstledighet och examinerad vikarie för honom eller henne är förordnad
under oafbrutet minst en månad af den fastställda undervisningstiden af
åtta månader om året, vikarien för den tid, hvarunder hans förordnande
varar, skall åtnjuta arfvode efter minst 600 kronor för åtta månaders under-
visningstid eller 75 kronor för läsmånad, hvarje månad beräknad till 30
dagar, samt förses med tjenlig, skolan närbelägen bostad, bestående af ett
rum, med vedbrand, eller ock erhålla ersättning därför, beräknad efter
minst 50 kronor för åtta månaders undervisningstid, äfvensom efter öfver-
enskommelse undfå godtgörelse för resekostnad, der sådan ifrågakommer;*

*att, om enligt läkarebetyg sjukdom, på grund hvaraf ordinarie lärare
eller lärarinna erhåller ledighet och vikarie för honom eller henne förordnas
på sätt ofvan sägs, är af sådan beskaffenhet, att densamma gör läraren
eller lärarinnan oförmögen att vederbörligen uppehålla sin tjenst, utan
att dock för all framtid hindra hans eller hennes återinträde i tjenstgöring,
samt läraren eller lärarinnan icke uppnått sextio års ålder och i veder-
börlig ordning förklarats berättigad till hel pension, vikariens aflöning
skall utgöras sålunda, att den ordinarie läraren eller lärarinnan af sin lön*

afstår ett belopp, motsvarande en fjerdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, eller 150 kronor för åtta månaders undervisningstid, samt två tredjedelar af samma minimiaflöning, eller 400 kronor för åtta månaders undervisningstid, utgå af allmänna medel, och återstoden erlægges af skoldistriktet, hvilket det jemväl skall åligga att förse vikarien med bostad, jemte vedbrand, eller ock lemna honom ersättning därför, enligt hvad ofvan omnämnts, äfvensom att, der så ifrågakommer, godtgöra honom hans resekostnad;

att, der läkarebetyg ej kan utan synnerlig kostnad eller svårighet anskaffas, nyssnämnda bestämmelser i fråga om vikariens aflöning skola, derest genom intyg af vederbörande skolråds ordförande vitsordas, att läraren eller lärarinnan under ledighet varit af sjukdom urständsat att vederbörligen uppehålla sin tjänst, gälla, ändock att sjukdomens beskaffenhet icke blifvit genom läkarebetyg ådagalagd, likväl ej för längre tid än högst tre månader;

att, då enligt läkarebetyg sjukdom, på grund hvaraf ordinarie lärare eller lärarinna erhållit tjänstledighet, är af sådan beskaffenhet, att läraren eller lärarinnan till följd deraf är urständsat att vidare återinträda i tjänstgöring, vikariens aflöning skall utgöras af läraren eller lärarinnan utan tillskott af allmänna medel eller bidrag af skoldistriktet;

att ordinarie lärare eller lärarinna, som uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, skall, då på grund af sjukdomsfall, behof af vikarie för honom eller henne inträder, ensam utgöra vikariens aflöningsförmåner; samt

att vikarie, hvars aflöning skall utgå efter ofvan angifna grunder, skall ega, för hvarje hel månads tjänstgöring efter månadens slut och för öfverskjutande tjänstgöringstid så snart tjänstgöringen upphört, af vederbörande skolråd eller skolstyrelse utbekomma den honom eller henne tillkommande kontanta aflöning, äfvensom, der ersättning för bostad med vedbrand utgår, sådan ersättning; att godtgörelse för resekostnad, der sådan ifrågakommer, skall till vikarien erläggas, för resan till tjänstgöringsorten efter ankomsten dit och för resan derifrån, så snart förordnandet upphört; samt att skolrådet eller skolstyrelsen skall ega att af den ordinarie lärarens eller lärarinnans lön innehålla det belopp, hvarmed han eller hon skall till vikariens aflöning bidraga, samt att utbekomma statsbidraget till samma aflöning efter requisition och sedan folkskoleinspektören, eller i Stockholm stadens konsistorium, vitsordat riktigheten af de för statsbidragets erhållande lemnade uppgifter i den ordning, som af Kongl. Maj:t kommer att närmare bestämmas;

dels ock att å ordinarie stat under åttonde hufvudtiteln anvisa ett förslags-

anslag å 40,000 kronor att i enlighet med ofvan angifna grunder användas såsom bidrag till aflönande i förenämnda fall af vikarie för sådan lärare eller lärarinna vid folkskola, som af sjukdom urståndsättes att fullgöra sin tjänst; med rätt för Kongl. Maj:t att i särskilda fall medgifva den afvikelse från de för statsbidragets erhållande föreskrifna vilkor, som kan vara af omständigheterna påkallad.

Under förutsättning att ifrågavarande anslag af Riksdagen beviljas att för dermed afsedt ändamål i enlighet med nu föreslagna grunder användas, vill Kongl. Maj:t, jemte utfärdande af närmare föreskrifter i fråga om den administrativa anordningen och sättet för utbetalningen af statsbidrag i förevarande afseende, meddela bestämmelser om rätt för skolråd eller skolstyrelse att, då folkskolelärare eller lärarinna uppnått sextio års ålder, hos direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning, ändock att läraren eller lärarinnan icke anmäler sig önska med pension från tjänsten afgå, göra framställning om pröfning af hans eller hennes pensionsrätt.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas, och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

G. F. Gilljam.

*Utdrag af protokoll öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17
mars 1894.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **BOSTRÖM**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve **LEWENHAUPT**,
Statsråden: friherre **VON ESSEN**,
friherre **ÅKERHJELM**,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM,
friherre **RAPPE**,
CHRISTERSON.

Departementschefen anmälde härefter det underdåniga betänkande och förslag, som den 20 februari nästlidna år afgifvits af utsedde kommitterade för utredande af frågan, om och på hvilka vilkor statsbidrag må kunna lemnas till aflönande af vikarie för sådan ordinarie folkskolelärare eller lärarinna, som af sjukdom urståndsättes att fullgöra sin tjänst, tillika med de yttranden, som i anledning af samma förslag inhemtats från Kongl. Maj:ts befallningshafvande, öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor och direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning.

Derefter yttrade departementschefen:

»Sedan vid 1890 års riksdag enskilde motionärer framställt förslag, att Riksdagen måtte ställa till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ett förslags-

anslag att användas såsom bidrag till aflönande af vikarie för ordinarie lärare eller lärarinna vid rikets folkskolor, hvilken på grund af genom läkarebetyg styrkt, icke obotlig, sjukdom varit under minst en månad oförmögen att sin tjenstgöring sjelf bestrida, aflät Riksdagen den 20 maj 1890 till Eders Kongl. Maj:t en underdånig skrifvelse, hvori anfördes bland annat, att det af omförmälde motionärer väckta förslaget visserligen syntes Riksdagen behjertansvärdt, men likväl icke vara af beskaffenhet att i dess dåvarande form böra föranleda beviljandet af något anslag för det afsedda ändamålet. Ehuru Riksdagen funne det vara med billighet öfverensstämmande, att staten, då den lemnade bidrag till folkskolelärarepersonalens aflöning, jemväl i någon mån trädde hjälpande emellan i de fall, då lärare eller lärarinna genom sjukdom urståndsattes att sjelf uppehålla sin tjenst, ansåge nemligen Riksdagen böra såsom ett oeftergifligt vilkor för statsbidragets utgående uppställas den fordran, att, förutom läraren eller lärarinnan sjelf, äfven vederbörande kommun, som jemte staten bestrede kostnaden för tjenstens aflöning, till någon del finge vidkännas kostnaderna för undervisningens uppehållande under sjukdomstiden, helst endast genom en sådan anordning verklig garanti kunde erhållas mot missbruk med afseende å statsbidragets anlitage. I hvilken proportion staten, kommunen och läraren sjelf borde bidraga till vikariens aflöning, ansåge Riksdagen emellertid, i frågans dåvarande outhärliga skick, icke kunna afgöras, och då härtill komme, att de närmare bestämmelser, hvilka borde fastställas för statsbidragets utgående i hvarje särskildt fall, syntes böra blifva föremål för omsorgsfull pröfning, funne Riksdagen det med omförmälda förslag afsedda syftet bäst befördras derigenom, att Riksdagen fäste Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på ifrågavarande angelägenhet. Riksdagen anhöll därför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om och på hvilka vilkor statsbidrag må kunna lemnas till aflönande af vikarie för ordinarie lärare eller lärarinna vid rikets folkskolor, som af sjukdom urståndsattes att sin tjenst fullgöra.

I anledning af denna skrifvelse infordrades underdåniga yttranden ej mindre från samtliga domkapitel, hvilka i ärendet hörde vederbörande folkskoleinspektörer, äfvensom från öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor, än äfven från öfverståthållareembetet och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga län; hvarefter och sedan de sålunda infordrade yttrandena inkommit, Eders Kongl. Maj:t den 10 augusti 1892 täcktes uppdraga åt den kommitté, hvars betänkande och förslag jag nyss anmält, att utreda frågan, om och på hvilka vilkor statsbidrag må kunna lemnas till aflönande af vikarie för sådan ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som af sjukdom urståndsattes att fullgöra sin tjenst.

I sitt berörda betänkande erinra kommitterade — som, der icke annorlunda särskildt omnämnes, användt uttrycket lärare såsom omfattande både lärare och lärarinnor — till en början, hurusom för närvarande det åligger läraren att under honom beviljad tjänstledighet bekosta vikariens aflöning, då bidrag dertill hittills icke utgått af statsmedel och skoldistriktet icke har laglig skyldighet att i något fall dertill bidraga, utan endast i 31 § folkskolestadgan uttalats, att när lärare på grund af sjukdom måste för längre eller kortare tid erhålla tjänstledighet, det må bero af distriktet att bevilja honom det understöd, hvaraf han kan anses vara förtjent. Kommitterade anföra vidare, hurusom för närvarande endast i de större städerna skolrådsdistrikten torde bidraga till aflönande af vikarier vid sjukdomsfall för ordinarie lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor i enlighet med en gång för alla i sådant afseende gifna bestämmelser, men att deremot i de mindre städerna och på landsbygden skoldistriktet i allmänhet torde för hvarje särskildt tillfälle besluta, huruvida läraren vid sjukdomsfall må erhålla bidrag till vikariens aflöning. Och framhålla kommitterade att, om man än får antaga, att de skoldistrikt icke äro så få, i hvilka finnas både god vilja och motsvarande förmåga att lemna understöd åt lärare, hvilka af sjukdom försatts i overksamhet och i den ställning att nödgas anlita vikarie för uppehållande af undervisningen i skolan, det ock finnes ett stort antal skoldistrikt, der sådant bidrag aldrig eller endast i största nödfall och ytterst knapphändigt beviljats.

Sedan kommitterade härefter omnämnt den petition i ämnet, som i början af 1880-talet af folkskolelärarekåren ingafs till Eders Kongl. Maj:t och hvari anhölls att, vid sjukdomsfall för ordinarie folkskolelärare, dessa måtte, i likhet med lärarne vid de allmänna läroverken, berättigas att behålla tre fjerdedelar af lönen, under det att återstoden af vikariens aflöning skulle betäckas medelst statsbidrag, lemna kommitterade en redogörelse för frågans behandling vid 1883, 1885 och 1890 års riksdagar, hvarefter kommitterade öfvergå till frågan om behofvet af statsbidrag till vikaries aflönande vid sjukdomsfall för ordinarie lärare vid folkskolor.

Hvad kommitterade anført till ådagaläggande af detta behof, äfvensom till stöd för sin åsigt att, vid långvarigare sjukdomsfall såväl läraren sjelf, som ock vederbörande skoldistrikt böra jemte staten deltaga i kostnaderna för vikaries aflöning, och icke, såsom från ett och annat håll ifrågasatts, vare sig lärarne eller distriktet helt och hållet befrias från deltagande i samma kostnad, torde jag här icke behöfva närmare omnämna, då Riksdagen redan i sin förberörda skrifvelse den 20 maj 1890 förklarar sig finna det vara med billighet öfverensstämmande, att staten, då den lemnar bidrag till folkskolelärarepersonalens aflöning, jemväl i någon mån träder

hjelpande emellan, då lärare eller lärarinna genom sjukdom urståndsättes att sjelf uppehålla sin tjänst, ehuru visserligen endast under vilkor, att, förutom läraren eller lärarinnan sjelf, äfven vederbörande kommun till någon del vidkännes kostnaderna för undervisningens uppehållande under sjukdomstiden.

Deremot anser jag mig böra något utförligare omnämna hvad kommitterade yttrat angående storleken af vikariens aflöning under den ordinarie lärarens sjukdom, hvilken fråga kommitterade ansett böra tagas i öfvervägande före afgörandet af frågan, med huru stor andel staten, skoldistriktet och läraren skäligen böra till samma aflöning bidraga.

I detta afseende anföra kommitterade, att, så länge vikariens aflöning bekostades utan bidrag af statsmedel vare sig ensamt af den ordinarie läraren eller af distriktet eller af båda dessa gemensamt, särskilda föreskrifter beträffande den aflöning, som borde tillkomma vikarie i nu ifrågakvarande fall, icke syntes erfordras, så vidt ej från undervisningens synpunkt sådana föreskrifter påkallades.

Annorlunda stälde sig emellertid förhållandet, derest staten komme att lemna bidrag till vikariens aflöning. I sådant fall kunde staten med fog framställa anspråk derpå, att i främsta rummet undervisningens bästa i hvarje fall tillgodosåges, så vidt möjligt vore, utan hänsyn dertill, huruvida vikarie kunde erhållas för något lägre eller högre ersättning. Enär emellertid, äfven om bidrag till vikariens aflöning komme att utgå af statsmedel, likväl, då de ordinarie lärarne och skoldistriktet skulle tillskjuta återstoden af vikariens ersättning, dessa tilläfvventyrs i ett eller annat fall kunde komma att fästa väl stort afseende vid beloppet af denna ersättning, utan hänsyn till de tillgängliga vikariernas större eller mindre duglighet och skicklighet, funne kommitterade bestämmelser böra gifvas i syfte att förekomma ett dylikt för undervisningen menligt förhållande. Detta syntes bäst kunna låta sig göra derigenom att vikariearfvodet sattes antingen till ett visst för alla lika belopp eller åtminstone till en efter en och samma grund bestämd summa, som kunde anses utgöra skäligen vikarieersättning i nu ifrågakvarande fall. Med den tillgång på lediga lärarkrafter, som numera finnes och som man ej hade anledning befara skola för framtiden minskas, borde det ej möta svårighet att erhålla kompetenta och dugliga vikarier mot ett jämförelsevis måttligt arfvode. Det torde ock allt mera komma att höra till regeln, att de från seminarierna utgångna alumnerna först någon tid skött vikariat, innan de erhöile ordinarie tjänst.

Till den ordinarie lärarens lön utginge statsbidrag, beräknadt efter den stadgade minimilönen med lika belopp vid alla läraretjänster, oafsedt

om distriktet lemnade läraren större lön än denna. Enahanda förhållande ansåge kommitterade böra ega rum vid bestämmandet af statens bidrag till vikariens aflöning, hvilken likaledes borde fastställas till ett visst, vid alla lärarebefattningar lika minimibelopp. Jemte det reda och enkelhet vid statsbidragets bestämmande härigenom ernåddes, undginges äfven den oegentlighet, som eljest lätt kunde inträffa, att, då för särskilda lärarebefattningar vore bestämda olika löner, beroende af andra omständigheter än ålderstillägg eller rent personliga förhållanden, de skickligare vikarierna, hvilka naturligtvis i första rummet komme att anlitas vid inträffande ledigheter, möjligen toges i anspråk för förordnanden, förenade med lägre arfvoden, under det att vid senare inträffande ledigheter förordnanden, förenade med högre arfvoden, komme att lemnas åt mindre skickliga och lämpliga vikarier.

Kommitterade ville föreslå vikariearfvodets belopp till en summa af 600 kronor för läsår eller 75 kronor för läsmånad, motsvarande den ordinarie lärarens kontanta minimilön. Att bestämma vikariearfvodet till högre belopp syntes ej böra ifrågasättas, då i de flesta fall den ordinarie läraren finge åtnöjas med denna minimilön. Lägre än denna syntes kommitterade vikariearfvodet ej heller böra sättas, då på vikarierna ställes den fordran, att de skulle vara behörigen examinerade och således hafva undergått samma jemförelsevis långvariga och dyrbara utbildningskurs som de ordinarie folkskolelärarne, och lefnadskostnaderna för vikarien vore desamma som för åtminstone den ogifte ordinarie läraren.

Huruvida det af kommitterade sålunda föreslagna kontanta arfvodet borde anses såsom tillräcklig godtgörelse i ett för allt åt vikarien, eller om han ej derjemte borde erhålla någon rätt till de naturaförmåner, som tillkomme den ordinarie läraren, eller ersättning derför, hade utgjort särskildt föremål för kommitterades öfvervägande. Att en vikarie, som i regel endast för kort tid uppehölle en ordinarie lärares tjänst, ej skäligen kunde göra anspråk på kofoder eller planteringsland eller ersättning derför, syntes kommitterade uppenbart. Deremot ansåge kommitterade det vara obilligt att fordra, att en vikarie, som i allmänhet måste antagas vara obekant på den plats, der han mottoge ett förordnande såsom vikarie, skulle nödgas sjelf derstädes anskaffa sig lämplig, skolan närbelägen bostad, då sådan bostad, hvilken vid det förhållande, att vikarien väl i regeln vore ogift, icke syntes behöfva utgöras af mer än ett rum, i de flesta fall borde kunna, jemte eldning och städning, hvartill vikarien enligt kommitterades åsigt äfven borde vara berättigad, utan synnerlig kostnad eller olägenhet anskaffas af den ordinarie läraren eller af skoldistriktet. På grund häraf funne kommitterade sig böra förorda, att bestämd föreskrift måtte lemnas

derom, att, utöfver det kontanta arfvodet, äfven rätt till tjenlig, skolan närbelägen bostad, bestående af ett rum, jemte eldning och städning, eller ock skäligen ersättning derför, skulle i hvarje fall tillkomma vikarien. Beloppet af denna ersättning, der sådan undantagsvis kunde komma att utgå, ansåge kommitterade kunna bero på öfverenskommelse mellan vikarien och den, som finge sig ålagd skyldigheten att tillhandahålla vikarien bostad eller lemna honom ersättning derför. Till förekommande af tvistigheter i de fall, der sådan öfverenskommelse ej träffades, borde dock en bestämd beräkningsgrund för ifrågavarande ersättning fastställas; och kunde en summa af 50 kronor för helt läsår i regel anses såsom ett skäligen belopp i detta afseende, enär, enligt hvad kommitterade fått sig meddeladt, lärarens förmån af bostad med eldning och städning i skilda delar af landet uppskattades till detta belopp.

Slutligen hade kommitterade haft att taga i betraktande, huruvida vikarien borde tillerkännas ersättning eller ej för den resekostnad, som kunde vara förbunden med antagandet af ett förordnande vid sjukdomsfall för en ordinarie lärare. Der denna kostnad såsom flerstädes inom de nordligare delarne af riket, kunde uppgå till icke obetydliga belopp, syntes det vara obilligt, att vikarien skulle drabbas af densamma, i synnerhet då, såsom väl oftast vore fallet, förordnandet att under en ordinarie lärares sjukdom uppehålla dennes tjänst blefve temligen kortvarigt och i hvarje fall till sin varaktighet ovisst. För sådana fall borde vikarien ega rätt till ersättning för resekostnaden, hvilken ersättnings belopp dock syntes böra få bero på öfverenskommelse vederbörande emellan.

Kommitterade ansåge således, att vikariens arfvode borde beräknas efter 600 kronor för läsår, eller 75 kronor för månad, samt vikarien derjemte tillerkännas rätt att erhålla dels tjenlig, skolan närbelägen bostad, bestående af ett rum, med eldning och städning, eller ock ersättning derför, beräknad efter 50 kronor för helt läsår, dels ock efter öfverenskommelse godtgörelse för resekostnad, der sådan ifrågakomme, vederbörande obetaget att, der af särskilda förhållanden sådant betingades, lemna vikarien högre aflöningsförmåner än de sålunda föreslagna.

Med afseende derefter å bestämmandet af statens, skoldistriktets och den ordinarie lärarens bidrag till vikariens aflöning yttra sig kommitterade först rörande den form, i hvilken statsbidraget borde lemnas. Antingen kunde, på sätt i de vid Riksdagen framlagda motionerna i ämnet föreslagits, ett förslagsanslag till visst belopp ställas, till Eders Kongl. Maj:ts förfogande att enligt de närmare bestämmelser, som af Eders Kongl. Maj:t meddelades,

af vederbörande länsstyrelser direkt till skolråden utanordnas. Eller också skulle möjligen ett bestämdt anslag kunna lemnas till fördelning mellan särskilda sjukhjulsföreningar, hvilka skulle af lärarne sjelfva inom hvarje län bildas och hvilka skulle af anslaget erhålla understöd i förhållande till antalet sjukliga och ålderstigna medlemmar i de särskilda föreningarna. Slutligen hade äfven framkommit förslag om användande samtidigt af båda dessa nu angifna sätt, så att af Riksdagen skulle beviljas dels en bestämd summa, att fördelas på af lärarne bildade sjukhjulsföreningar, dels ett särskildt förslagsanslag, att vid långvariga sjukdomsfall användas till bekostande af viss del af vikariens aflöning utöfver den tid, för hvilken bidrag utginge från vederbörande sjukhjulsförening.

Frågan om obligatoriska sjukhjulsföreningar vore alldeles ny och fullkomligt outredd. Att ålägga samtliga folkskolelärare att ingå i sjukhjulsföreningar och till dessa erlägga viss årlig afgift, skulle säkerligen hos folkskolelärarekåren väcka ett berättigadt missnöje. Icke på något område vore försök i sådan riktning gjordt, och om man skulle här inlåta sig på dylikt försök, vore med skäl att befara, att kostnaderna för ett sådant försök, hvars verkningar icke kunde på förhand med säkerhet beräknas, icke skulle blifva lindrigare för statsverket, än om statsbidraget komme att utgå direkt till skoldistriktet i enlighet med därför gifna föreskrifter. På sådant sätt borde också långt större reda och enkelhet vid statsbidragets utgående ernås, än om det skulle utgå i form af bidrag till sjukvårdsföreningar, i hvilket sistnämnda fall både kontrollen öfver de särskilda sjukdomsfallen och tillsynen öfver förvaltningen af föreningarna, hvilken kontroll och tillsyn väl måste öfverlemnas åt folkskoleinspektörerna och länsstyrelserna inom de särskilda länen, skulle medföra åtskilliga svårigheter.

Vidkommande derefter storleken af de olika bidragen till vikarieaflöningen, kunde tvekan uppstå, huruvida den ordinarie lärarens bidrag lämpligast borde utgå med för alla lärarebefattningar lika belopp eller bestämmas till viss andel af vare sig den ordinarie lönen eller vikariearvodet.

En lärare, som åtnjöte högre lön, syntes nemligen, frånsedt alla andra förhållanden, böra kunna afstå ett större belopp till sin vikaries aflöning, än en lärare med mindre lön. Men vid närmare granskning finnes denna mening åtminstone i ett stort antal fall icke vara hållbar. Enligt gällande föreskrifter vore lönen för de ordinarie lärarne bestämd till ett för alla lika minimibelopp, 600 kronor, efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring 700 kronor, hvartill staten bidroge med ett visst belopp. Der lärarnes löner blifvit höjda utöfver detta minimibelopp, hade sådant uppen-

barligen föranledts af särskilda förhållanden, hvilka nödvändiggjort en dylik lönetillökning, såsom i allmänhet i städerna och särskildt i de större städerna de derstädes rådande dryga lefnadskostnaderna. Den lönetillökning, som således på vissa orter visat sig nödvändig och som bestredes af vederbörande skoldistrikt ensamt utan bidrag af statsmedel, kunde väl icke antagas vara större, än som af behovet verkligen påkallats. Om detta vore fallet, kunde man ej heller uppställa såsom allmän regel, att de folkskolelärare, som åtnjöte högre löner, kunde afstå större belopp till sina vikariers aflönande, än lärare å andra orter med lägre löneförmåner. I de fall, då de ordinarie lärarelönernas olika belopp berodde icke på särskilda omständigheter å olika orter, utan på personliga förhållanden såsom ålderstillägg och dylikt, borde naturligtvis icke heller deraf föranledas olikhet i bidragen till vikariernas aflönande.

Om därför vikariearfvodet bestämdes att utgå med ett vid alla lärarebefattningar lika minimibelopp, syntes det kommitterade, som om äfven den ordinarie lärarens bidrag till vikariens aflönande borde fastställas till ett för alla lika minimibelopp.

Riksdagen hade på anförda skäl i sin skrivelse i ämnet framhållit, att förutom läraren eller lärarinnan sjelf äfven vederbörande kommun borde till någon del vidkännas kostnaderna för undervisningens uppehållande i folkskolan under den ordinarie lärarens eller lärarinnans sjukdom. Denna fordran ansåge också kommitterade fullt befogad, men med kännedom om de dryga kostnader, som många kommuner måste underkasta sig för folkskoleväsendet, och det missnöje, som på flera orter förspordes öfver de alltmer växande utgifterna till folkskolan, ett missnöje som för sjelfva folkskolans framtida välfärd kunde blifva en verklig fara, borde man, enligt kommitterades åsigt, i allt, som rörde dylika utgifter, förfara med största varsamhet och söka, då, såsom här, nya utgifter för folkskolan ifrågasattes, nedbringa dessa till det minsta möjliga belopp, som kunde finnas förenligt med det mål, man ville med kommunens deltagande i samma utgifter vinna.

Denna synpunkt hade varit för kommitterade bestämmande, då de behandlat frågan om den proportion, hvori staten, skoldistriktet och den ordinarie läraren borde deltaga i vikarieaflöningen. I detta afseende hade de flesta af de i ärendet hörda myndigheter föreslagit, att staten skulle åtaga sig två tredjedelar af det till samma aflöning erforderliga belopp och den återstående tredjedelen lika fördelas mellan läraren och distriktet, hvilka således skulle bidraga till vikariens aflöning med en sjettedel vardera. Denna proportion hade, såvidt dervid afsåges vikariens kontanta aflöning, synts kommitterade vara ganska väl afpassad, särskildt

hvad statsbidragets belopp anginge, vid jemförelse med statens bidrag till den ordinarie lärarens lön, hvilket bidrag utginge med två tredjedelar af lärarens minimilön. Men utom det kontanta vikariearfvodet måste äfven tagas i betraktande den förmån af bostad, jemte eldning och städning, eller ersättning derför, äfvensom i vissa fall den godtgörelse för resekostnad, som borde utöfver det kontanta arfvodet tillkomma vikarien. Frågan om hvilkendera af de båda parterna, den ordinarie läraren eller distriktet — ty staten kunde naturligtvis här icke komma i betraktande — skulle tillhandahålla läraren bostad med eldning och städning eller lemna honom ersättning derför, äfvensom godtgöra honom hans resekostnad, syntes kommitterade böra i viss mån inverka på proportionen af bidragen till det kontanta arfvodet.

Vid besvarandet af förevarande fråga låge det närmast till hands att antaga, att den ordinarie läraren, som sjelf enligt lag hade sig tillförsäkrad förmånen af tjenlig bostad och nödigt bränsle af distriktet, skulle lättast kunna upplåta bostad åt vikarien. Men då man betänkte, att den bostad, den ordinarie läraren fått åt sig upplåten, vore beräknad endast för honom och hans familj, och säkerligen i många fall lemnade ganska knappt utrymme för denna, kunde man finna, att så icke vore förhållandet. I allmänhet bestode lärarens bostad af två rum och kök. Om läraren, som i regel vore gift och hade familj, insjuknade så allvarligt och för så lång tid, att vikarie för honom måste anställas, vore det tydligt, att stora svårigheter och olägenheter, särdeles då familjen vore talrik, måste uppstå så väl för den ordinarie läraren och hans familj, som för vikarien, derest denne skulle innebo hos den ordinarie läraren. Då dennes sjukdom i de fall, om hvilka här vore fråga, mången gång kunde vara af smittosam art, låte en sådan anordning icke ens tänka sig.

Då den ordinarie läraren vore ogift, blefve förhållandet visserligen något annorlunda, men detta vore, som sagdt, endast undantagsvis fallet, och svårigen kunde man göra skyldigheten att tillhandahålla vikarien bostad beroende af den tillfälliga omständigheten, huruvida den ordinarie läraren voro gift eller icke.

De svårigheter och olägenheter, som uppstode, derest skyldigheten att tillhandahålla vikarien bostad ålades den ordinarie läraren, syntes icke böra uppkomma, om denna skyldighet ålades distriktet. Inom många distrikt hade kommunen till sitt förfogande lägenheter, som kunde utan kostnad eller olägenhet upplåtas till bostad åt den vikarierande läraren och vore för sådant ändamål tjenliga. Der detta icke vore fallet, borde i allmänhet icke stora svårigheter möta för distriktet att mot måttlig hyra anskaffa tjenlig bostad åt vikarien. På grund häraf ansåge kommitterade,

att skyldigheten att tillhandahålla vikarien tjenlig bostad med eldning och städning eller ock lemna honom ersättning därför, borde åläggas distriktet och icke läraren. När denna ersättning, som af kommitterade uppskattats i allmänhet till ett belopp af 50 kronor för helt läsår, måste sättas till högre belopp, hvilket borde blifva förhållandet åtminstone i de större städerna, syntes också billigt, att distriktet och icke läraren ålades den ökade utgift till vikariens aflönande, som derigenom förorsakades.

Hvad åter anginge ersättning för resekostnad, der sådan ersättning ifrågakomme, ansåge kommitterade dylik ersättning icke rättvisligen böra gäldas af den ordinarie läraren, då derigenom skulle uppstå obillighet för vissa lärare gentemot andra, så väl derutinnan att några lärare ålades en utgift, hvilken andra lärare i motsvarande fall undginge, som äfven derutinnan, att för de lärare, som måste vidkännas sådan utgift, densamma komme att utgå till mycket vexlande belopp. Kommitterade ansåge därför, att äfven denna utgift, i de fall den kunde blifva nödig, borde bestridas af distriktet.

Om nu distriktet ålades skyldighet att tillhandahålla vikarien bostad jemte eldning och städning, eller ock lemna honom ersättning därför, äfvensom att i vissa fall godtgöra honom hans resekostnad, syntes distriktets bidrag till vikariens kontanta aflöning i stället kunna sättas något lägre, men den ordinarie lärarens bidrag dertill böra i någon mån höjas. Då ersättningen för vikariens bostad, med eldning och städning, beräknats till i allmänhet 50 kronor, syntes detta belopp skäligen kunna afdragas å den sjettedel af vikariens kontanta lön, som ofvan föreslagits böra af distriktet utgå, och tilläggas det såsom den ordinarie lärarens bidrag till vikariens kontanta aflöning föreslagna beloppet 100 kronor.

Kommitterade ville för sin del föreslå, att den ordinarie läraren måtte tillförbindas att till vikariens aflöning af sin lön afstå ett belopp af 150 kronor för läsår, samt att vikariens kontanta aflöning i öfrigt måtte utgöras medels bidrag af skoldistriktet och tillskott af allmänna medel sålunda, att $\frac{2}{3}$ af vikariens kontanta minimiaflöning, 600 kronor, eller 400 kronor för läsår, utginge af allmänna medel, och återstoden erlades af distriktet. Fördelningen af bidragen till vikariens kontanta minimiaflöning skulle sålunda blifva: staten $\frac{2}{3}$, läraren $\frac{3}{12}$ och distriktet $\frac{1}{12}$.

Nu kunde det emellertid inträffa, att vikarie icke kunde erhållas mot erbjudande af ofvan föreslagna minimiaflöning och öfriga förmåner. På landsbygden äfvensom i de mindre och jemväl de medelstora städerna skulle detta ytterst sällan, om ens någonsin ifrågakomma, då dessa aflöningsförmåner måste anses vara med afseende å förhållandena på landet och i dylika städer fullt tillräckliga, och, såvidt kommitterade hade sig bekant,

med nuvarande tillgång på lärarekrafter icke någon svårighet mött att inom hvilken trakt af landet som helst erhålla lämpliga vikarier, mot erbjudande af dessa aflöningsförmåner, samt icke någon anledning finnes att antaga, att tillgången på lärarekrafter framdeles skulle minska.

Deremot skulle i åtminstone de större städerna icke någon lämplig vikarie kunna erhållas mot erbjudande af de nu föreslagna aflöningsförmånerna. Här uppstode då frågan, hvilken eller hvilka af de parter, som bidroge till vikariens minimiaflöning, skulle vidkännas det belopp, som derutöfver kunde erfordras för lämpliga vikariers erhållande. Att statsbidraget till vikariens aflöning skulle utgå med högre belopp än det ofvan föreslagna, eller $\frac{2}{3}$ af den kontanta minimiaflöningen, kunde naturligtvis ej ifrågasättas, då staten till den ordinarie lärarens aflöning icke bidroge med högre belopp än $\frac{2}{3}$ af dennes minimilön. Således återstode att taga i öfvervägande, om den ordinarie läraren ensam, eller distriktet ensamt, eller båda gemensamt borde vidkännas skilnaden mellan minimilönen och det belopp som till vikarien verkligen utginge. Att ålägga läraren ensam att gälda denna skilnad vore uppenbarligen obilligt, då denna skilnad kunde, såsom, t. ex. i Stockholm, uppgå till ganska betydliga belopp. För närvarande vore också förhållandet i de större städerna, att läraren och distriktet gemensamt vidkändes kostnaderna för vikariens aflöning, så att läraren till vikariens aflöning afstode viss del, vanligen en fjerdedel deraf, och distriktet betalade återstoden. Om läraren tillförbundes att i hvarje fall afstå en fjerdedel af sin minimilön, 600 kronor, således 150 kronor, till vikariens aflöning och ett belopp af 400 kronor utginge af statsmedel, syntes det kommitterade billigt, att hvad derutöfver kunde erfordras till vikariens aflönande utgjordes af distriktet ensamt, utan bidrag af läraren. Den med statsbidragets utgående afsedda lättnad för den ordinarie läraren beträffande hans utgifter till vikariens aflöning i sådana fall, om hvilka här vore fråga, komme på sådant sätt afven i dessa distrikt läraren till godo.

Såsom vilkor för statsbidrags åtnjutande hafva kommitterade föreslagit följande:

1) den ordinarie läraren eller lärarinnan skall hafva åtnjutit oafbruten tjenstledighet och vikarie för honom eller henne varit förordnad minst en månad af folkskolans ordinarie undervisningstid af åtta månader om året;

2) sjukdomen skall vara sådan, att läraren eller lärarinnan derigenom urståndsättes att vederbörligen sköta sin tjenst, men får icke vara obotlig eller uppenbarligen sjelfförvållad;

3) sjukdomen måste vara styrkt af läkarebetyg eller, der sådant icke kan utan alltför stor svårighet eller kostnad anskaffas, genom intyg

af vederbörande kommunalnämnds ordförande, dock att äfven i detta fall läkarebetyg måste anskaffas, då sjukdomen varar längre tid än tre månader;

4) den ordinarie läraren eller lärarinnan får icke vara berättigad till hel pension enligt 14 § i gällande pensionsreglemente;

5) vikarien bör, så vidt möjligt, vara behörig att erhålla tjensten såsom ordinarie;

6) angående vikariens behörighet och aflöningsvilkor samt den tid, hvarunder han tjenstgjort, skola i viss form affattade uppgifter lemnas af skolråden, och böra dessa uppgifter af vederbörande folkskoleinspektör till riktigheten styrkas.

Hvad beträffade det första af ofvan uppställda vilkor, ansåge kommitterade det vara uppenbart, att den ordinarie lärarens sjukdom måste visa sig hafva en viss varaktighet och det till följd deraf föranledda förordnandet för annan person att uppehålla hans tjenst fortvara någon tid, för att läraren skulle komma i åtnjutande af understöd, eller åtminstone för att behof af statsbidrag till vikariens aflöning skulle anses förefinnas. Vid mera tillfälliga och kortvariga sjukdomsfall kunde nemligen undervisningen i skolan utan större olägenhet ordnas så, att i stället för den tid, hvarunder undervisningen till följd af lärarens sjukdom måst afbrytas, skolan fortginge motsvarande tid under ferierna, hvarigenom kostnaden för vikaries anställande kunde helt och hållet undgås. På landsbygden skulle dessutom i de flesta fall svårighet uppstå att erhålla lämplig vikarie för endast några dagar eller en eller annan vecka, och i alla händelser måste viss tid förgå, innan vikarie kunde anskaffas, hvarför äfven af denna anledning nyssberörda anordning måste vidtagas vid kortvarigare sjukdomsförfall för den ordinarie läraren. Skulle i ett eller annat fall en dylik anordning icke finnas lämplig och svårighet att anskaffa vikarie icke heller möta, syntes likväl kostnaden för vikariens aflöning, då denne tjenstgjorde endast någon kortare tid, böra åläggas den ordinarie läraren ensam med eller utan understöd af skoldistriktet. Dels blefve nemligen i sådant fall kostnaden för honom icke så känbar, att behof af understöd kunde anses vara oundgängligen behöfligt, dels undginges derigenom det besvär och de svårigheter, hvilka i afseende å såväl uppfyllandet af vilkoren för statsbidragets åtnjutande som å kontrollen i sådant hänseende skulle blifva oundvikliga, i händelse statsbidrag skulle utgå vid hvarje, äfven det kortvarigaste sjukdomsfall, då vikarie för den ordinarie läraren förordnades; hvartill komme att en lärare, som lede af så lindrig sjukdom, att densamma icke utgjorde verkligt hinder för honom att nöjaktigt uppehålla undervisningen, icke utsattes för frestelsen att söka tjenstledighet för kor-

tare tider, då han måste antingen ensam betala vikariens aflöning eller ock genom utsträckt undervisning sjelf ersätta den under hans opasslighet förlorade undervisningstiden.

Bestämmandet af gränsen för den tidrymd, hvarunder den ordinarie läraren sålunda icke finge komma i åtnjutande af bidrag till vikaries aflöning, måste enligt kommitterades åsigt alltid blifva i viss mån godtyckligt. I alla de vid Riksdagen framlagda motionerna, likasom i nästan alla de yttranden, som afgifvits i anledning af Riksdagens i ärendet aflåtna underdåniga skrifvelse, hade denna tidrymd ansetts kunna skäligen bestämmas till en månad, dervid i allmänhet endast omnämnts sjukdomsfallets varaktighet, men i de flesta fall förutsatts och af en och annan myndighet bestämdt uttalats, att vikarie verkligen varit under samma tid förordnad att uppehålla tjensten och äfven vederbörligen uppehållit densamma. Dock hade äfven uttalats den åsigt, att den sålunda ifrågasatta tiden af en månad vore väl lång, och att rätt för läraren att erhålla bidrag till vikaries aflöning borde inträda, så snart sjukdomsfallet och det deraf föranledda vikarieförordnandet varat en tid af minst två veckor. Skyldigheten för den ordinarie läraren att ensam bestrida vikariens aflöning syntes emellertid kommitterade icke böra blifva för hvarje särskild lärare alltför betungande, äfven om tiden, för hvilken denna skyldighet ålåge honom, bestämdes till en månad. Deremot skulle säkerligen kostnaden för statsverket blifva i ganska väsentlig mån ökad, i händelse statsbidrag skulle utgå redan efter två veckors sjukdomsförfall för den ordinarie läraren och deraf föranlett vikarieförordnande under samma tid, eller i allmänhet då förordnande af vikarie erfordrades för kortare tid än en månad. Med afseende härå hade kommitterade funnit en tidrymd af en månad kunna skäligen fastställas såsom den kortaste tid, hvarunder den ordinarie läraren måste vara på grund af sjukdom oafbrutet tjenstledig och vikarie för honom förordnad, för att rätt till bidrag af statsmedel till vikariens aflöning skulle inträda.

Vidare borde statsbidraget till vikariens aflönande utgå endast för den tid, för hvilken sådant bidrag till aflönande af den ordinarie läraren utginge. Enligt kongl. kungörelsen angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885 utginge sådant lönetillskott till den ordinarie lärarens eller lärarinnans aflöning endast för en tid af åtta månader om året. Der undervisningen vore anordnad sålunda, att densamma fortginge utöfver åtta månader om året, erhöles icke något lönetillskott för den öfverskjutande tiden. I öfverensstämmelse härmed borde bidrag till aflönande af vikarie vid sjukdomsfall för ordinarie lärare vid folkskola utgå endast för sådan

tid, för hvilken distriktet egde åtnjuta bidrag till den sistnämndes aflöning, och endast derest den ordinarie läraren för sjukdom åtnjöte oafbruten tjänstledighet och vikarie för honom tjänstgjort under minst en månad af denna tid.

Då undervisningen fortginge mer än åtta månader om året, kunde, såsom på åtskilliga ställen vore fallet, i skolans reglemente eller läsordning uttryckligen vara angifvet, hvilken del af undervisningstiden vore att anse såsom öfverläsningstid. I sådant fall mötte icke någon svårighet att afgöra, huruvida vid inträffadt sjukdomsfall för den ordinarie läraren eller lärarinnan, sjukdomen fortginge under sådan tid, att bidrag till vikariens aflöning borde af statsmedel utgå. I många fall lemnades deremot icke någon anvisning, hvilken del af läsåret vore att anse såsom öfverläsningstid, och kunde det då vara vanskligt att afgöra, huruvida i ett visst fall sådant bidrag borde utgå eller ej, derest ej särskilda föreskrifter i sådant afseende lemnades. Till förekommande af ovisshet i dylika fall borde bestämmelser meddelas derom, att, då ej särskildt funnes angifvet, hvilken del af den årliga lästiden i folkskolan vore öfverläsningstid, såsom sådan måtte anses den lästid, som öfversköte åtta månader (34 1/2 veckor), räknade från kalenderårets början, således, der undervisningen fortginge nio månader om året, den sista månaden af höstterminen.

Då den folkskolans högsta afdelning, som benämndes fortsättnings-skola, icke vore obligatoriskt föreskrifven, och Riksdagen såsom oeftergifligt vilkor för statsbidrags lemnande till aflönande af vikarie vid sjukdomsfall för ordinarie lärare eller lärarinnor, uppställt den fordran, att bidrag af vederbörande skoldistrikt jemväl borde i hvarje fall utgå, ansåge kommitterade det redan från denna synpunkt vara olämpligt att ifrågasätta bidrag af stat och kommun till vikarie för lärare i fortsättningsskola, enär till äfventyrs detta skulle kunna bidraga till att inom något distrikt verka obenägenhet för sådan skolas anordnande. Den aflöning, som lärare i fortsättningsskola åtnjöte, vore dessutom för honom en särskild extra inkomst utöfver hans lön såsom ordinarie lärare, hvarför någon obillighet icke kunde anses förefinnas deri att, i händelse af sjukdomsfall, han finge ensam bestrida kostnaden för aflönande af sin vikarie i fortsättningsskolan, under den tid han sjelf icke kunde derstädes tjänstgöra, helst denna kostnad i allt fall icke kunde uppgå till synnerligen högt belopp, då statsbidrag till aflönande af lärare och lärarinna i fortsättningsskola ej utginge för längre tid än sex veckor utöfver folkskolans ordinarie undervisningstid och dylik skola till följd deraf knappast någonstädes vore anordnad för längre tid än den för statsbidragets utgående i berörda fall bestämda.

Med uttrycket månad kunde afses antingen kalendermånad eller en

tid af trettio dagar, oberoende af kalendermånadernas längd. I ofvan anförda kongl. kungörelse angående lönetillskott m. m. den 5 juni 1885 förekomme uttrycket månad, utan att närmare angåfves, huruvida dermed afsåges kalendermånad eller en tid af 30 dagar, men i det vid kongl. cirkulärbrefvet af samma dag till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande fogade formulär för uppgifter, som böra lemnas af skolråden vid ansökning hos bemälda myndigheter enligt nyssberörda kungörelse, föreskrefves, att uppgift skulle lemnas om årlig undervisningstid i kalendermånader, hvarjemte bestämmelse lemnades derom, att för erhållande af lönetillskott till examinerad icke ordinarie folkskolelärare eller lärarinna erfordrades bland annat, att han eller hon vore med undervisningen sysselsatt minst 8 kalendermånader af året. Ehuru således i fråga om lönetillskott till ordinarie folkskolelärare eller lärarinna den årliga lästiden, för hvilken sådant tillskott finge åtnjutas, beräknades i kalendermånader, och, såsom ofvan utvecklats, kommitterade ansåge, att endast då sjukdomsfall till minst en månads tid fölle inom först nämnda ordinarie lästid, bidrag af statsmedel borde till vikariens aflönande utgå, hade kommitterade dock trott, att vid beräkandet af denna minimitid af en månad, största billighet och jemnhet skulle ernås, om densamma i hvarje fall bestämdes till 30 dagar, helst derigenom ernåddes enkelhet och reda vid beräkning af vikariearfvodets belopp, då detta skulle utgå för annan tid än jemn månad eller jemna månader.

I sammanhang med bestämmandet af den minimitid, hvarunder en ordinarie lärares tjenstledighet på grund af sjukdom borde fortfara, för att berättiga läraren till erhållande af bidrag till vikariens aflöning, hade kommitterade tagit under öfvervägande, för huru lång tid sådant bidrag finge utgå. Dervid vore till en början tydligt, att sådant bidrag icke finge beräknas för annan tid än den, hvarunder vikarie verkligen varit förordnad. Då vidare kommitterade funnit sig böra föreslå en så långt utsträckt minimitid för statsbidrags erhållande som en månad, ansåge kommitterade billigt, att, då sådant bidrag lemnades, detsamma utginge för hela den tid, hvarunder vikarien varit förordnad. Att låta statsbidraget utgå endast för jemna halfva månader, hvarje half månad beräknad till 15 dagar, hvilket från några håll hade yrkats, skulle, enligt kommitterades åsigt, medföra påtaglig obillighet mot vissa lärare och möjligen innebära frestelse för en och annan att fördröja återupptagandet af undervisningen i skolan någon dag eller några dagar längre, än strängt taget kunde vara nödvändigt, hvarför kommitterade funnit sig icke kunna förorda någon bestämmelse i sådant syfte.

Från åtskilliga håll hade framkastats den tanken, att statsbidrag icke

borde utgå för obegränsad tid; och hade förslag framstälts dels derom, att en viss maximitid borde bestämmas, t. ex. 4, 5 eller 6 månader, dels att särskilda föreskrifter borde meddelas för det fall, att den ordinarie lärarens sjukdom varade längre tid, t. ex. utöfver ett år. Någon maximitid för statsbidrags utgående under ett och samma läsår hade kommitterade icke velat föreslå, med undantag allenast för det fall, att den ordinarie läraren vore berättigad till afkortad pension, enär kommitterade ansåge, att statsbidrag till aflönande af vikarier vid sjukdomsfall för ordinarie lärare borde utgå för hela den tid af åtta månader om året, hvarunder lönetillskott af allmänna medel utginge till den ordinarie lärarens aflöning, samt behovet af sådant bidrag naturligtvis måste blifva allt mer kämbart ju längre lärarens sjukdom varade. Af samma anledning hade kommitterade icke heller trott sig böra ifrågasätta särskilda bestämmelser i syfte att inskränka den ordinarie lärarens rätt till understöd till vikariens aflöning, då sjukdomen varade längre tid än ett helt år, helst kostnaden för staten icke torde blifva genom dylika bestämmelser i någon afsevärd mån minskad.

Icke blott en sjukdoms längre eller kortare varaktighet, utan äfven sjukdomens beskaffenhet måste tagas i betraktande vid bestämmandet af vilkoren för statsbidrags utgående i nu ifrågavarande fall.

Till en början vore tydligt, att sjukdomen måste vara af sådan beskaffenhet, att densamma verkligen nödvändiggjorde tjenstledighet för den ordinarie läraren. Om läraren endast lede af ringare opasslighet eller allmän sjuklighet, hvilken ej utgjorde verkligt hinder för honom att vederbörligen uppehålla undervisningen i skolan, men han dock önskade erhålla befrielse från sin undervisningsskyldighet och fördenskull begärde tjenstledighet, borde han ensam bestrida kostnaderna för sin vikaries aflöning.

Vidare borde enligt kommitterades åsigt uppställas den fordran, att sjukdomen ej finge vara uppenbarligen sjelfförvållad. I detta afseende ville kommitterade erinra om ett likartadt förhållande i fråga om småskolelärares rätt till pension i vissa fall. I § 8 af gällande reglemente för småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt föreskrefves nemligen, att rätt till afkortadt understöd tillkomme endast den lärare, som af vederbörande skolråd och folkskoleinspektör ansåges på grund af försvagad helsa, minskad syn eller hörsel eller annan liknande oförvållad anledning icke vidare vara fullt lämplig att sköta sin tjenst. En motsvarande bestämmelse syntes äfven här vara på sin plats. Men då svårighet kunde möta att i hvarje fall med visshet afgöra, huruvida en sjukdom vore sjelfförvållad eller icke, vore det lämpligast, att endast vid sådana sjukdomsfall, som

uppenbarligen vore sjelfförvållade, rätt till bidrag till vikaries aflöning fränkandes den ordinarie läraren eller lärarinnan.

Slutligen borde statsbidrag till understöd för aflönande af vikarie vid sjukdomsfall för ordinarie folkskolelärare ej heller utgå, om sjukdomen vore att anse såsom obotlig. Om detta vore händelsen, borde läraren ensam bestrida kostnaderna för sin vikaries aflönande. I sådant fall vore nemligen den ordinarie läraren urståndsatt att någonsin åter inträda i tjänstgöring och vid dylikt förhållande kunde icke skäligen från lärarens sida framställas anspråk derpå, att staten och kommunen skulle betungas med aflönande såväl af den sjuke läraren, som ock, åtminstone till större delen, af vikarien. Enligt § 15 i reglementet angående folkskolelärares pensionsinrättning den 30 november 1866, sådan samma § lyder i kongl. kungörelsen den 24 november 1876, vore den folkskolelärare, som genom obotlig sjukdom blifvit urståndsatt att vidare sköta sin tjänst, berättigad till afkortad pension redan efter tio ordinarie tjänsteår. Ville man nu tillerkänna sådan lärare rätt till bidrag för vikariens aflönande, så skulle, derest ifrågavarande lärare drabbats af den obotliga sjukdomen, innan han uppnått sagda tjänstetid, uppstå så att säga en rätt till pension vid sidan af den i gällande pensionsreglemente fastställda, af hvilken i allt fall sådan lärare aldrig skulle kunna komma i åtnjutande, då enligt § 18 i sagda reglemente såsom tjänstetid, hvarå rätt till pension grundades, icke finge räknas den tid, under hvilken tjänstledighet åtnjöttes, då denna ledighet oafbrutet fortfarit under minst ett läsår. Med afseende härå och då icke ensamt lärarens behof af understöd finge vara bestämmande för rätt till statsbidrag i nu ifrågavarande afseende, hade kommitterade ansett sig böra uppställa såsom allmänt gällande vilkor för rätt till statsbidrag till aflönande af vikare vid sjukdomsfall för ordinarie folkskolelärare, att dennes sjukdom väl skulle vara af så svår beskaffenhet, att densamma verkligen urståndsatte läraren att vederbörligen sköta sin tjänst, men dock icke finge vara obotlig.

Sjukdomens beskaffenhet kunde naturligtvis ej styrkas på tillförlitligare sätt än genom intyg derom af legitimerad läkare. Då enellertid å vissa orter i nordligaste delarne af riket afstånden mellan den insjuknade lärarens hemvist och närmaste läkares bostad vore så stora, att kostnaderna för ett läkarebesök skulle kunna komma att uppgå till kanske högre belopp än det statsbidrag, som kunde erhållas till vikariens aflöning under tjänstledigheten, om denna ej i betydlig mån öfverstege en månad, hade kommitterade funnit sig böra förorda den inskränkning i vilkoret af sjukdomens styrkande genom läkarebetyg, att, då sådant betygs anskaffande vore förenadt med synnerlig svårighet och kostnad, statsbidrag till vika-

riens aflönande finge utgå, dock ej för längre tid än tre månader, om sjukdomsfallet blifvit styrkt genom intyg af kommunalnämndens ordförande. Då emellertid sådant intyg tydligtvis icke kunde innebära uppgift derom, att sjukdomen icke vore uppenbarligen sjelfförvållad eller att såsom obotlig anse, syntes, då sjukdomsfallet varade längre tid än tre månader, ovilkorligen böra fordras intyg af läkare enligt hvad förut föreslagits.

Kommitterade hade redan förut antydt, att rätten till statsbidrag till vikaries aflönande vid sjukdomsfall syntes kommitterade böra sättas i samband med den ordinarie lärarens rätt till pension. Enligt § 14 i reglementet för folkskolelärnarnes pensionsinrättning tillkomme rätt till hel pension hvarje pensionsberättigad folkskolelärare, då han uppnått 55 års ålder och räknade 30 tjensteår; och enligt § 16 i samma reglemente vore den, som fyllt 50 år och såsom folkskolelärare tjenstgjort minst 25 år, berättigad att, då han från tjensten afginge, bekomma afkortad pension enligt vissa närmare angifna bestämmelser. Då en ordinarie lärare vore berättigad till hel pension enligt förstnämnda §, kunde ej gerna ifrågasättas, att läraren skulle erhålla bidrag till vikariens aflöning vid inträffadt sjukdomsfall, och från skolans synpunkt måste det vara en fördel, att en pensionsberättigad lärare, som af sjukdom för längre eller kortare tid urståndsattes att sköta sin tjänst, helt och hållet öfverlemnade densamma i yngre och kraftigare händer.

Deremot hade det syntes kommitterade obilligt, att en lärare, som vore berättigad endast till afkortad pension, ej skulle åtnjuta något bidrag till aflönande af vikarie vid sjukdomsfall, under det att å andra sidan det såväl från skolans synpunkt som med hänsyn till kostnaden för staten och kommunen vore mindre fördelaktigt, om en sådan lärare, hvilken lede af sjukdom, som för honom nödvändiggjorde längre tids tjenstledighet, skulle, till följd deraf att bidrag utginge till vikariens aflöning, finna sig föranlåten att, ehuru helt och hållet eller till väsentlig del oförmögen att sköta sin tjänst, dock kvarstå vid densamma. Kommitterade hade därför tänkt sig, att rätt till statsbidrag för vikaries aflönande vid sjukdomsfall äfven skulle tillkomma sådan lärare, som egde rätt till afkortad pension, men ej längre än för viss tid, hvilken kommitterade ansett kunna skäligen bestämmas till fyra månader om året. Om sådan lärare önskade erhålla tjenstledighet längre tid än fyra månader af året, skulle han deremot för den öfverskjutande tiden ensam bekosta vikariens aflöning, utan tillskott af allmänna medel eller bidrag af skoldistriktet, derest ej detta funne skäligt sådant lemna.

Redan i 25 § af folkskolestadgan lemnades den allmänna föreskrift, att, då ordinarie läraren åtnjöte tjenstledighet, icke, såvidt möjligt vore,

någon borde till vikarie förordnas, som ej egde den i samma stadga föreskrifna behörighet att innehafva den ifrågavarande tjensten. Genom kongl. cirkuläret angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885 vore förordnad, att hinder för utbekommande af statsbidrag icke borde möta deraf, att folkskoleläraretjenst vid inträffad ledighet eller förfall för ordinarie lärare måst under någon del af året uppehållas af vikarie, som icke aflagt afgangsexamen vid seminarium, såvida folkskoleinspektören vitsordade, bland annat, att examinerad vikarie ej kunnat erhållas, och att vikarien befunnits duglig samt att full aflöning såsom för examinerad folkskolelärare till vikarien utgått. En motsvarande bestämmelse ansåge kommitterade böra gifvas äfven i fråga om rätt till utbekommande af statsbidrag till vikaries aflönande vid sjukdomsfall för ordinarie lärare.

I afseende å sjukdomens beskaffenhet hade redan uppstälts såsom vilkor för statsbidrags åtnjutande fordran på läkarebetyg eller i dess ställe i vissa fall intyg af vederbörande kommunalnämndsordförande. Vidare fordrades, att staten erhöles största möjliga säkerhet för att äfven i öfrigt sådana förhållanden vore för handen, att statsbidrag borde utgå. För sådant ändamål syntes kommitterade lämpligast, att särskilda bestämmelser meddelades, i syfte att tillförlitliga upplysningar måtte vinnas derom, hur lång tid tjenstledighet för sjukdom åtnjutits af den ordinarie läraren, för aflönande af hvars vikarie statsbidrag begärdes, huru stor aflöning vikarien uppburit, samt att vikarien vore behörigen examinerad eller i annat fall orsaken dertill, att sådan vikarie icke anskaffats. Uppgifter i nämnda afseende borde lemnas af vederbörande skolråd vid ansökning om statsbidrags erhållande och borde dessa uppgifters riktighet vitsordas af folkskoleinspektören, som jemväl skulle intyga, att tjensten af vikarien behörigen uppehållits under den tid dennes förordnande varat. Då för närvarande icke någon föreskrift finnes, att folkskoleinspektörerna skulle underrättas om förordnande af vikarie vid sjukdomsfall för ordinarie lärare, borde för att möjliggöra för folkskoleinspektören att kunna vitsorda de uppgifter, som i ofvan angifna afseenden skulle af skolråden lemnas, bestämmelse meddelas derom, att, så snart ordinarie lärare på grund af sjukdom erhöles tjenstledighet och vikarie för honom annorledes än blott tillfälligtvis förordnats, anmälan derom borde ske hos vederbörande folkskoleinspektör, med uppgift å vikariens namn och aflöningsvilkor samt den tid, för hvilken han förordnats.

I fråga om den administrativa anordningen och sättet för statsbidragets utbetalande ansåge kommitterade lämpligast, att hufvudsakligen samma förfarande dervid iakttoges, som vid utbetalning af statsbidrag till de

ordinarie lärarnes och lärarinnornas aflöning. Kommitterade hade sålunda tänkt sig:

att de till aflöning af vikarier för ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor utgående bidrag af statsmedel skulle på requisitioner af vederbörande skolråd af de särskilda länsstyrelserna efter verkställd granskning af dessa requisitioner utbetalas;

att skolrådets requisitioner borde åtföljas af uppgifter i föreskrifna afseenden och liksom dessa vara affattade i öfverensstämmelse med fastställda formulär, till hvilka formulär kommitterade också uppgjort förslag;

att requisitioner skulle till länsstyrelserna ingifvas eller med allmänna posten insändas;

att vid den länsstyrelserna åliggande granskning af dessa requisitioner och uppgifter skulle tillses, att de föreskrifna villkoren för statsbidrags åtnjutande blifvit fullgjorda, dervid hinder för utbekommande af statsbidrag icke borde föräntas vare sig deraf att den ordinarie lärarens eller lärarinnans sjukdom icke blifvit genom läkarebetyg styrkt, derest visades, att sådant betyg icke kunnat utan stor kostnad eller svårighet anskaffas, samt sjukdomen vitsordades genom intyg af vederbörande kommunalnämnds ordförande, dock att i detta fall statsbidrag ej finge utanordnas för längre tid än högst tre månader, eller deraf att vikarien icke aflagt afgangsexamen vid seminarium, såvida folkskoleinspektören vitsordade, att examinerad vikarie ej kunnat erhållas, samt att vikarien befunnits duglig;

att de skoldistrikten tillkommande statsbidrag borde, om skolrådet i requisitionen begärt att få lyfta beloppet hos vederbörande magistrat eller kronofogde, genom länsstyrelsens försorg derstädes skolrådet tillhandahållas, men i annat fall i vanlig ordning från landtränteriet utbetalas;

samt att länsstyrelserna skulle i sammanhang med insändande af uppgifter å utbetalda lönetillskott för ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor före april månads utgång hvarje år till Eders Kongl. Maj:ts inkomma med uppgift å de belopp, som sålunda blifvit för det nästföregående året till hvarje skoldistrikt af länsstyrelserna utbetalda, och å antalet lärare, för vilkas vikarier medlen utgått.

Beträffande tiden, inom hvilken requisitioner från skolråden borde till länsstyrelserna insändas, hade kommitterade trott det vara ändamålsenligast, att skolråden lemnades öppet att när som helst under loppet af ett år insända requisitioner för samma år till länsstyrelserna, men att tillika föreskrefves, att de requisitioner, som icke under året insändts, skulle senast före utgången af januari månad påföljande år vara till vederbörande länsstyrelse aflemnade.

Hvad åter anginge utbetalningen till vikarien af dennes arfvode syntes böra föreskrifvas, att det vikarien tillkommande kontanta arfvodet jemte ersättning för bostad, der sådan ersättning lemnades, af vederbörande skolråd förskotterades och till vikarien utbetalades, då förordnandet varade en månad, omedelbart efter förordnandets slut, samt då förordnandet varade längre än en månad, för hvarje månad efter dess slut, och då förordnandet upphörde, hvad derutöfver kunde återstå att till vikarien utgifva. Då godtgörelse för resekostnad ifrågakomme, borde sådan godtgörelse lemnas vikarien för resan till tjenstgöringsorten, efter hans ankomst dit, och för resan derifrån, så snart hans förordnande upphört. Skolrådet skulle naturligtvis ega att å den ordinarie lärarens lön innehålla så stor del, som motsvarade dennes bidrag till vikariens aflöning; hvarjemte det borde stå skolrådet öppet att, såsom ofvan föreslagits, så snart den ordinarie läraren återinträd i tjenstgöring, till länsstyrelsen insända requisition å statsbidraget till vikariens aflöning.

Med afseende å de särskilda förhållanden, som i fråga om folkskoleväsendet förefunnes i Stockholm, syntes böra föreskrifvas, att de stadens skoldistrikt tillkommande statsbidrag i nu ifrågavarande afseende skulle af öfverstyrelsen för stadens folkskolor med ledning i tillämpliga delar af de föreskrifter, som blefve meddelade angående statsbidrags utbetalning i allmänhet, reqvireras hos statskontoret, sedan Stockholms stads konsistorium vitsordat att de för statsbidragens erhållande stadgade vilkor blifvit iakttagna, med enahanda skyldighet för öfverstyrelsen i fråga om utbetalningen till vikarierna af deras löneförmåner, som kommitterade, enligt hvad här ofvan nämnts, föreslagit för skolråden i öfriga skoldistrikt.

Slutligen hafva kommitterade behandlat frågan om hvilka kostnader ett genomförande af det utaf dem framställda förslag kunde komma att medföra för statsverket, dervid kommitterade till en början erinrat om hvad i sådant afseende anförts af de motionärer i frågan vid Riksdagen, hvilkas motion föranledde Riksdagens skrifvelse i ämnet. Dessa motionärer hade tänkt sig, att statens bidrag till aflönande af vikarie åt för sjukdom tjenstledig folkskolelärare lämpligen borde bestämmas till ett belopp af 50 kronor för månad, hvarjemte de ansågo, att bidrag till vikaries aflönande icke borde tillkomma den ordinarie lärare, som lede af obotlig sjukdom, ej heller den, hvars sjukdomsförhinder varit inskränkt till kortare tid än hel månad. Vidkommande den anslagssumma, som efter den af motionärerna föreslagna beräkningsgrund skulle erfordras till bestridande af vikariearfvoden åt alla dem, som sålunda förestode sjuk ordinarie folkskolelärarens tjänst, hade motionärerna förklarat, att de saknat nödigt statistiskt material för att kunna grunda sitt förslag på så tillförlitliga och

exakta uppgifter, som de skulle önskat, men att de fått sig meddelade statistiska uppgifter angående dylika sjukdomsfall inom Skara stift, upprättade af detta stifts folkskoleinspektörer. Som förhållandena borde gestalta sig temligen lika annorstädes i riket, hade motionärerna ansett, att man med uppgifterna för Skara stift kunde leda sig till en någorlunda tillförlitlig siffra såväl beträffande antalet sjukdomsfall bland rikets samtliga folkskolelärare och lärarinnor, hvarigenom tjänstens uppehållande genom vikarie påkallats, som ock beträffande storleken af det statsanslag, som för det af motionärerna ifrågasatta ändamål skulle behövas. Enligt dessa uppgifter hade inom Skara stift under fem-årsperioden 1885—1889 bland stiftets 385 ordinarie lärare och lärarinnor antalet sjukdomsfall af sådan art, att vikarie för längre eller kortare tid behöft anlitas, utgjort omkring 4 årligen, eller i medeltal 1 procent.

Det anslag, som sålunda för ändamålet af allmänna medel kunde komma att erfordras, hade motionärerna på grund häraf ansett skola, äfven om sjukhjälp antoges för helt år utgå för hvar och en beräknad sjuk, ej behöfva årligen öfverstiga 16,000 kronor, då motionärerna antagit rikets hela lärarepersonal utgöra omkring 4,000. För den händelse att emellertid procenten af sjukdomsfall bland rikets samtliga folkskolelärare möjligen skulle ställa sig något högre än statistiken för Skara stift angåfve, hade motionärerna föreslagit, att anslaget för säkerhets skull beräknades till 20,000 kronor samt i staten uppfördes såsom förslagsanslag.

För att ega någon ledning vid frågans bedömande, hade kommitterade under december månad 1892 anmodat samtliga dåvarande folkskoleinspektörer att, en hvar för sitt distrikt, från skolråden infordra och före den 1 februari 1893 till kommitterade insända uppgifter för hvart och ett af åren 1887—1892 dels å antalet ordinarie folkskolelärare och lärarinnor inom hvarje skoldistrikt, dels huru många af dessa lärare och lärarinnor på grund af sjukdom åtnjutit oafbruten tjänstledighet minst en månad, dels ock huru lång tid, beräknad i månader, sådan tjänstledighet af sistnämnda lärare och lärarinnor åtnjutits. Sedan de sålunda infordrade uppgifterna, med några få undantag, hvilka ej kunde i nämnvärd mån inverka på resultatet af den kostnadsberäkning, för hvilken ifrågavarande uppgifter skulle tjena till ledning, inkommit, hade kommitterade låtit öfver dem utarbete en öfversigt, af hvilken framginge, att under den tidsperiod, uppgifterna omfattade, antalet ordinarie folkskolelärare eller lärarinnor, som på grund af sjukdom åtnjutit oafbruten tjänstledighet en månad eller längre tid, uppgått till 977 eller i medeltal för hvarje år 163, och att den sammanlagda tid, hvarunder sådan tjänstledighet af dem åtnjutits, utgjort 4,465 eller i medeltal 744 månader. Då det uppgifna antalet ordinarie

folkskolelärare och lärarinnor under samma period uppgått till 31,455 eller i medeltal för hvarje år 5,242, skulle, för hvarje fullt tal af 100 lärare och lärarinnor ärligen komma något mer än 3 sjukdomsfall, hvar och ett föranledande tjänstledighet under något mer än 4 månader, eller om man, såsom i förenämnda af motionärerna i ämnet gjorda beräkning skett, antog tjänstledigheten för hvarje lärare fortvara helt läsår, till ett procenttal af 1,78.

Då emellertid uppgifter från några, dock endast ett ringa fåtal, skoldistrikt icke ingått samt åtskilliga uppgifter varit så till vida ofullständiga, att antalet ordinarie lärare inom distriktet icke uppgifvits, utan endast meddelats, att icke någon lärare under sexårsperioden 1887—1892 för sjukdom åtnjutit ofbruten tjänstledighet minst en månad, hade kommitterade från folkskolelärarnes pensionsinrättning begärt uppgifter å antalet ordinarie folkskoleläraretjänster, för hvilka delaktighet i pensionsinrättningen åtnjutits under ifrågavarande sexårsperiod. Enligt dessa uppgifter hade antalet sådana tjänster utgjort för år 1887: 5,076, 1888: 5,188, 1889: 5,271, 1890: 5,349 och 1891: 5,448. För år 1892 hade uppgift å den exakta siffran icke kunnat erhållas, men om man toge i betraktande att de för åren 1887—1891 lemnade uppgifterna visade en tillökning af i medeltal omkring 90 för år, och antog samma ökning fortgå under år 1892, skulle för sistnämnda år antalet blifva 5,538 och medeltalet för sexårsperioden 1887—1892 utgöra 5,312. Att dessa tal vore något högre än de, som framginge af uppgifterna från skolrådsordförandena, berodde säkerligen, utom på ofvan angifna orsaker, i väsentlig mån derpå, att åtskilliga af de tjänster, hvilka vore i pensionsinrättningen delaktiga, längre eller kortare tider icke varit med ordinarie innehafvare besatta. Vid sådant förhållande borde man, vid beräkning af procentalet för tjänstlediga lärare under sexårsperioden 1887—1892, rätteligen utgå från ett lärareantal för samma år af i medeltal 5,312 i stället för 5,242; och komme i sådant fall detta procenttal att nedsättas till 1,75 för hvarje fullt hundratal lärare, tjänstledigheten för hvarje lärare beräknad till helt läsår.

Äfven detta procenttal 1,75 vore emellertid säkerligen för högt, liksom det medeltal tjänstledighetsmånader, 744 om året, under samma sexårsperiod, som framgått af de från skolrådsordförandena inkomna uppgifterna och som lagts till grund för procentberäkningen. Till en början vore nemligen att märka, att i de genom folkskoleinspektörerna infordrade uppgifterna upptagits hvarje fall, då tjänstledighet på grund af sjukdom varat en månad eller derutöfver, äfven om vikarie icke varit förordnad så lång tid som minst en månad af tjänstledighetstiden, i hvilket fall, enligt kommitterades förslag, statsbidrag icke skulle utgå. I flera af uppgifterna hade

vidare tagits i beräkning tjänstledighet under hela läsåret, oberoende deraf, huruvida läsåret öfverskjutit den tid af 8 månader, hvarunder för sjukdom beviljad tjänstledighet under minst en månad enligt kommitterades förslag borde infalla, för att rätt till statsbidrag skulle inträda. Derjemte ville det af flera uppgifter synas, som skulle en och annan skolrådsordförande lemnat felaktig uppgift i så måtto, att då af en lärare tjänstledighet åtnjutits ett år eller derutöfver, vid förvandling till månader ett år ansetts omfatta tolf månader d. v. s. beräknats såsom kalenderår i stället för läsår, hvilken felaktighet ej kunnat med stöd af de inkomna uppgifterna rättas. Vidare upptoges i dessa uppgifter hvarje fall, då tjänstledighet på grund af sjukdom åtnjutits oafbrutet en månad eller längre tid af läsåret utan afseende å sjukdomens beskaffenhet, hvarför möjligen i något fall sjukdomen varit sådan, att enligt kommitterades förslag statsbidrag icke bort utgå.

Af uppgifterna framginge ej, huruvida bland de upptagna tjänstledighetstiderna äfven inräknats sådan ledighet, som beviljats till hel eller afkortad pension berättigad lärare. Anledning förefunnes dock att antaga, att i åtskilliga fall sådant varit förhållandet, äfven för jemförelsevis lång tid. Enligt kommitterades förslag skulle statsbidrag till aflönande af vikarie för lärare, berättigad till hel pension, icke i något fall utgå, och till aflönande af vikare för lärare, berättigad till afkortad pension, endast för högst 4 månader af läsåret, hvarför den tjänstledighetstid för pensionsberättigade lärare, som sålunda kunde vara tagen i beräkning, icke heller borde här komma i betraktande. Toges alla dessa omständigheter i öfvervägande, visade sig den för sexårsperioden 1887—1892 funna medeltals-siffran af 744 tjänstledighetsmånader om året, likasom äfven den beräknade procent, 1,75, för helt år tjänstlediga lärare, till hvilkas vikariers aflönande staten skulle bidra, vara för hög, ehuru icke med någon grad af tillförlitlighet kunde beräknas, i hvilken mån nedsättning i samma siffror borde ega rum.

Emellertid måste å andra sidan tagas i betraktande den omständighet, att antalet ordinarie lärare under de senaste åren varit i jemn ökning, och ehuru man visserligen ej kunde antaga, att denna ökning skulle framgent fortgå i samma proportion som hittills, kunde man vid beräkningen af kostnaden för statsverket i nu ifrågavarande fall icke lemna denna omständighet utan afseende. Då lärareantalet för år 1892 antagits uppgå till 5,538, syntes man hafva skäl att antaga detsamma vid 1893 års slut komma att uppgå till i rundt tal 5,600, för hvilka, efter beräkning af 1,75 % på grund af sjukdom minst en månad tjänstlediga lärare, ledigheten beräknad för helt läsår, sammanlagda ledighetstiden skulle uppgå till omkring 784

månader för år, motsvarande en kostnad för statsverket af 39,200 kronor, eller i jemnt tal 40,000 kronor om året.

Då af ofvan angifna skäl nämnda procent 1,75 vore något för hög, ansåge kommitterade, att ett anslag å sistnämnda belopp, i hvarje fall och äfven om ökningen i de ordinarie lärarnes antal skulle visa sig blifva större, än kommitterade antagit, skulle blifva för år 1894 fullt tillräckligt.

Enär de af kommitterade här gjorda beräkningar vore endast approximativa och naturligtvis kostnadsbeloppet alltid måste komma att för hvarje år vexla, syntes i allt fall det belopp, som af statsmedel kunde komma att ställas till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för ifrågavarande ändamål, böra utgå i form af ett förslagsanslag, vare sig summan bestämdes till 40,000 kronor eller till något lägre belopp.

Af de myndigheter, som yttrat sig öfver kommitterades förslag, hafva blott öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor och direktionen öfver folkskolelärarnes pensionsinrättning mot förslaget framställt mera väsentliga anmärkningar, medan deremot de öfriga antingen i allo förordat förslaget eller ock blott i mindre hufvudsakliga delar anfört derifrån afvikande meningar. Då jag nu öfvergår till att närmare skärskåda de i det föregående framställda särskilda punkterna af kommitterades förslag, skall jag äfven omnämna de anmärkningar deremot, som syntes mig vara förtjenta att tagas i betraktande och böra i ett eller annat afseende föranleda jemkning eller ändring i förslaget.

*Bestämmande
af viss minimi-
aflöning.*

I likhet med kommitterade anser jag nödigt att, på samma gång bestämmelser lemnas angående statens bidrag till den aflöning, som vid sjukdomsfall för ordinarie lärare bör utgå till vikarien, ett visst minimum för denna aflöning fastställas. I fråga om den ordinarie lärarens löneförmåner eger ett sådant förhållande rum, i det att särskilda bestämmelser äro gifna såväl rörande dessa löneförmånens storlek genom kongl. kungörelsen angående aflöning åt lärare eller lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 20 januari 1882 och kongl. kungörelsen om förändrad lydelse af § 1 i samma kungörelse den 5 oktober 1891, som äfven angående det tillskott, som af statsmedel dertill bör utgå, genom kongl. kungörelsen angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885 och dit hörande författningar.

Ehuru genom nyssnämnda kongl. kungörelser af den 20 januari 1882 och den 5 oktober 1891 en minimilön blifvit bestämd för hvarje ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola utan afseende derå, huruvida lönetillskott af allmänna medel till honom eller henne utgår, finner jag mig dock

icke kunna instämman i kommitterades förslag att en minimiaflöning bör bestämmas för *hvarje* vikarie för på grund af sjukdom tjenstledig ordinarie lärare vid folkskola, så snart vikarien varit förordnad viss tid, utan synes mig sådan minimiaflöning böra fastställas endast för det fall, att bidrag af allmänna medel utgår till den ordinarie lärarens aflöning. Visserligen kunde äfven ifrågasättas, att en minimiaflöning i nu ifrågavarande fall borde bestämmas, endast för den händelse att statsbidrag till vikariens aflöning äskas, men då de fall torde vara ytterst få, i hvilka, oaktadt lönetillskott af allmänna medel utgår till den ordinarie läraren, statsbidrag till vikariens aflöning icke skulle begäras, samt i alla händelser statens intresse af att icke vikariearfvodets ringa belopp må utgöra hinder för undervisningens behöriga upprätthållande är lika stort i dessa undantagsfall som eljes, torde bestämmelserna angående viss minimiaflöning för vikarie äfven böra gälla för dessa undantagsfall.

I hvad kommitterade föreslagit rörande sättet för bestämmande af denna minimiaflöning samt i fråga om storleken af det arfvode och de öfriga förmåner, som skola tillkomma vikarien såsom minimiaflöning, finner jag mig, på de af kommitterade anförda skäl, kunna i hufvudsak instämman. Enär likväl den ordinarie läraren icke åtnjuter förmånen af städning af sin bostad eller ersättning derför, synes dylik förmån icke heller böra tillerkännas vikarien. Då 50 kronor för helt läsår såsom ersättning för förmånen af bostad med vedbrand för en stor del af landet torde vara ett för ringa belopp, synes mig detta belopp böra bestämdt angifvas såsom det minsta, som skall ifrågakomma, derest öfverenskommelse om högre ersättning ej träffas.

Sättet för minimiaflöningens bestämmande och densammas storlek.

I fråga om bestämmande af statens, skoldistriktets och lärarens bidrag till vikariens aflöning tvekar jag icke att förorda kommitterades förslag. De skäl kommitterade till stöd derför anförda synas mig vara fullt giltiga och har förslaget i dessa delar vunnit allmän tillslutning af det stora flertalet af de myndigheter, som deröfver yttrat sig.

Statens, skoldistriktets och lärarens bidrag till vikariens aflöning.

Såsom vilkor för statsbidrags åtnjutande i nu ifrågavarande fall hafva kommitterade i första rummet uppställt den fordran, att den ordinarie läraren eller lärarinnan skall hafva åtnjutit oafbruten tjenstledighet och vikarie för honom eller henne varit förordnad minst en månad af folkskolans ordinarie undervisningstid af åtta månader om året.

Vilkor för statsbidrags åtnjutande.

Af de myndigheter, som yttrat sig i detta ärende, har egentligen endast öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor framställt invändnin

gar mot uppställandet af nu nämnda vilkor. Bemälda styrelse har ansett det vara väl hårdt och i vissa fall medföra oegentligheter att för statsbidrags åtnjutande fordra, att den ordinarie läraren skall hafva varit oafbrutet tjänstledig och vikarie för honom förordnad minst en månad af folkskolans undervisningstid. Att tillförsäkra den ordinarie läraren rätt att äfven vid det kortvarigaste sjukdomsfall erhålla statsbidrag till vikariens aflöning, torde emellertid, såsom både kommitterade och åtskilliga af de i ärendet hörda myndigheterna ansett, medföra ej blott betydligt ökade kostnader, utan äfven svårigheter med afseende på bidragens utanordnande. Ur synpunkten af undervisningens tillbörliga upprätthållande är det ock angeläget, att icke till följd af dylika kortvarigare tjänstledigheter ombyte af lärare alltför ofta eger rum. Den gräns, som man i detta afseende bestämmer, måste naturligtvis alltid blifva i viss mån godtycklig; men i likhet med såväl kommitterade, som äfven det stora flertalet af de myndigheter, som blifvit öfver kommitterades förslag hörda, anser jag emellertid en månad vara en efter förhållandena väl afpassad tidrymd, under hvilken såväl den ordinarie läraren bör hafva varit tjänstledig, som vikarien för honom förordnad, för att rätt till statsbidrags erhållande må inträda.

Mot den af kommitterade vidare föreslagna bestämmelse, att tjänstledigheten och vikarieförordnandet böra infalla under folkskolans ordinarie undervisningstid af 8 månader om året, har äfven bemälda öfverstyrelse framställt anmärkningar. Öfverstyrelsen anser nemligen kommitterades förslag i detta hänseende grunda sig på en oriktig uppfattning af författningarna om lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor, i hvilket afseende öfverstyrelsen anför, att dessa författningar såsom vilkor för statsbidrags erhållande stadga, att läraren eller lärarinnan skall meddela undervisning i skolan minst 8 månader om året, men att deraf ej framginge, hvarken att det vore för 8 månaders undervisning, som statsbidraget gäfves, eller att lönetillskott icke erhöles för öfverskjutande tid, der sådan ifrågakommer.

Denna öfverstyrelsens åsigt synes mig emellertid sakna stöd af gällande författningar rörande folkskolelärarnes löneförmåner. I dessa författningar skiljes uttryckligen mellan den *lön*, som bör utgå till läraren för den ordinarie undervisningstiden af 8 månader om året, och den *ersättning*, som beräknas för öfverskjutande tjänstgöringstid. Sålunda föreskrifves, att i de uppgifter, som böra lemnas af skolråden vid ansökning hos Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande enligt kongl. kungörelsen den 5 juni 1885 angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor, skall redogöras särskildt för vederbörande lärares årliga *lön* och särskildt för *ersättning* för undervisning

utöfver 8 månader om året. Likaledes stadgas i kongl. kungörelsen angående bestämda tider för utbetalning af löner till lärare m. m. den 18 november 1887 särskilda tider för utbetalandet af den i penningar utgående lönen och af ersättningen för öfverläsningstid. Om det sålunda icke är tvifvel underkastadt, att statsbidraget till den ordinarie lärarens aflöning utgår endast för 8 månaders undervisning, torde icke heller för den vikarie-rande läraren kunna ifrågasättas bidrag af allmänna medel för längre tid än 8 månaders tjenstgöringstid om året, utan bör hans ersättning för undervisning utöfver 8 månader bestridas af vederbörande (ordinarie läraren eller distriktet) utan statsbidrag.

Kommitterade hafva tänkt sig, att, der undervisningen fortginge längre tid än 8 månader om året, den ordinarie undervisningstiden skulle räknas från kalenderårets början, så att i dessa fall den sista delen af höstterminen skulle anses såsom öfverläsningstid, under hvilken statsbidrag till aflönande af vikarie vid sjukdomsfall för den ordinarie läraren icke skulle erhållas. Kommitterade hafva äfven i det af dem uppgiorda förslag till formulär för de uppgifter, som böra lemnas af skolråden vid ansökning hos Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande enligt en ifrågasatt kungörelse angående aflöning i vissa fall af vikarie för sådan ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som af sjukdom urståndsättes att fullgöra sin tjenst, intagit en bestämd föreskrift för vederbörande folkskoleinspektör att, då det icke finnes särskildt bestämdt, hvilken del af undervisningstiden är att anse såsom öfverläsningstid, såsom sådan skulle beräknas den del af undervisningstiden, som öfverskjuter åtta månader, räknade från kalenderårets början. Denna åskådning synes mig dock ledande till den oegentlighet, att en lärare, som på grund af skolans reglemente vore skyldig att meddela denna utsträckta undervisning, vid sjukdomsfall under den för öfverläsningen särskildt bestämda tid skulle kunna blifva nödsakad att ensam bekosta sin vikaries aflöning, äfven om sjukdomsfallet och vikariens förordnande varade kortare tid än 8 månader eller till och med endast under sjelfva öfverläsningstiden. Det synes mig vara rättare, att, vare sig i skolans reglemente eller eljes viss del af undervisningstiden bestämts såsom öfverläsningstid, eller att någon bestämmelse i sådant afseende icke förefinnes, i nu ifrågavarande afseende statsbidrag utgår för den tid, hvarunder en vikarie varit för samme ordinarie lärare förordnad tillhoppa åtta månader om året eller kortare tid, dock minst en månad, men att för den tid vikarieförordnandet varar utöfver 8 månader om året vikariens arfvode utgöres utan bidrag af statsmedel.

Vidare hafva kommitterade uppställt såsom vilkor, att sjukdomen skall vara sådan, att läraren eller lärarinnan derigenom urståndsättes att veder-

börligen sköta sin tjänst, hvilket vilkor synes mig äfven vara fullt befogadt. Den af kommitterade i sammanhang härmed föreslagna bestämmelsen att sjukdomen ej får vara obotlig, hvilken bestämmelse kommitterade upptagit ur den motion inom Riksdagen, som föranledt dennas skrifvelse i ämnet till Eders Kongl. Maj:t, torde kräfvat ett förtydligande, så att icke åtskilliga sjukdomar, hvilka visserligen måste anses för obotliga, men likväl blott för vissa tider eller i mindre afsevärd mån hindra lärarens tjänstgöring, må kunna upphäfvat rätten till statsbidrag. Jag anser denna bestämmelse lämpligen kunna utbytas mot den föreskrift, att sjukdomen ej får vara af sådan beskaffenhet, att densamma enligt läkares åsigt urståndsätter läraren att vidare återinträda i tjänstgöring. Den af kommitterade föreslagna bestämmelsen, att sjukdomen icke får vara uppenbarligen sjelfförvållad, synes mig böra utgå, enär denna bestämmelse dels ofta torde blifva svår att utan obillighet eller orättvisa tillämpa, dels ock synes mig icke vara af behofvet påkallad.

Den vidare af kommitterade uppställda fordran, att sjukdomen skall vara styrkt genom läkarebetyg, synes mig fullt befogadt. Likaså instämmer jag med kommitterade deruti, att möjlighet bör förefinnas att ersätta läkarebetyget genom annat intyg af tillförlitlig person. Dock synes mig utfärdandet af dylikt intyg lämpligare böra anförtros åt skolrådsordföranden än åt kommunalnämndens ordförande, hvilken såsom sådan eljes icke har någon befattning med skolväsendet och lärarne.

Mot hvad kommitterade vidare föreslagit angående pensionsberättigad lärare rätt till bidrag till vikaries aflöning vid inträffadt sjukdomsfall, har, förutom att en af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansett rätten till bidrag till vikaries aflönande böra upphöra för pensionsberättigad lärare först vid 65 års ålder och för pensionsberättigad lärarinna först vid 60 års ålder, icke någon anmärkning framstälts af någon annan af de i ärendet hörda myndigheter än af direktionen för folkskolelärares pensionsinrättning, men har denna myndighet härvid framställt åtskilliga anmärkningar, hvilka synts mig vara förtjenta af närmare beaktande och för hvilka jag därför anhåller att få något utförligare redogöra.

Direktionen anför till en början, att från ekonomisk synpunkt sedt sådan rätt kunde ifrågasättas, derest det skulle visa sig, att kostnaden för det allmänna blefve genom lärarens pensionering högre, än hvad som erfordrades i bidrag till en vikaries underhåll.

Enligt gällande reglemente utginge hel pension för folkskolelärare med 75 procent af den lön, efter hvilken vederbörande skoldistrikt för lärarens tjänst vunnit delaktighet i pensionsinrättningen, och som minimilönen numera vore satt till 700 kronor för år, uppginge hel pension till ett belopp

af minst 525 kronor. Men enligt kommitterades förslag skulle statens bidrag till en vikaries aflöning endast uppgå till ett belopp af högst 400 kronor för år räknadt. I de ganska talrika fall, då för en läraretjänst delaktighet i pensionsinrättningen vunnits för högre belopp än efter minimilönen, blefve skilnaden ännu betydligare. Vidare utginge de afkortade pensionerna enligt den i 16 § af reglementet för pensionsinrättningen gifna tabell med lägst 63 procent af hel pension, hvilket, efter minimilönen räknadt, gäfvé 331 kronor såsom lägsta afkortade pensionsbeloppet. Efter högsta medgifna delaktighetsbeloppet eller 1,000 kronor åter blefve afkortad pensions lägsta belopp 473 kronor. Högsta afkortade pensionen utginge efter 91 procent af hel pension, hvilket efter minimilönen gjorde 478 kronor och efter högsta medgifna delaktighetsbeloppet 683 kronor.

Häraf framginge, att kostnaderna för en folkskolelärares pensionering alltid, då fråga vore om hel pension, och i de flesta fall, då fråga vore om afkortad sådan, komme att uppgå till högre belopp än statsbidraget till en vikaries aflöning enligt kommitterades förslag.

Dessutom inträffade det endast i ytterst sällsynta fall, att sedan en folkskolelärare erhållit pension, denna upphörde i följd af hans återinträde i tjänst. En sjuk lärares afgang från tjänsten med pension innebure således i de allra flesta fall en mera bestående och af detta skäl äfven mera kostsam anordning än hans qvarstannande i tjänsten med rätt till statsbidrag för vikaries aflönande vid sjukdomsfall, hvilken sistnämnda anordning starkt begränsades af alla de vilkor, som kommitterade i sitt förslag uppställt.

Från skolans synpunkt vore det visserligen i ganska många fall en fördel, att en pensionsberättigad lärare, som af sjukdom för längre eller kortare tid urståndsattes att sköta sin tjänst, helt och hållet öfverlemnade densamma i yngre och kraftigare händer; men direktionen hade ofta varit i tillfälle att iakttaga, hurusom folkskolelärare, hvilka efter uppnådd pensionsålder qvarstått i tjänstgöring, erhållit skolrådets erkännande för fortfarande duglighet och förmåga, hvaraf kunde antagas, att det icke så sällan skulle inträffa, att en kommun föredroge att återfå en pensionsberättigad lärare efter kortare eller längre tids sjukdom, framför att se honom ersatt af ny, okänd och opröfvad lärare. Det saknades till och med icke exempel derpå, att, sedan en lärare pensionerats, kommunen önskat att han måtte återtaga sin verksamhet i skolans tjänst. I kommitterades förslag kunde man spåra en beräkning, att den sämre ställning beträffande understöd till vikariens aflönande vid sjukdomsfall, hvari pensionsberättigad lärare skulle försättas, skulle blifva en maning för sådan lärare att snarast

afgå från tjensten. Det berättigade i att grunda förevarande frågas afgörande på en sådan beräkning kunde direktionen icke godkänna.

Om förhållandena vore sådana, att en kommun egde giltig anledning att önska, det en till hel eller afkortad pension berättigad lärare skulle lemna sin tjänst, saknade kommunen redan nu icke utväg att förmå honom till detta steg; och för öfrigt om nya och kraftigare hjälpmedel borde i detta syfte åt kommunerna beredas, syntes det direktionen riktigare, att detta ernåddes genom lämpliga ändringar i folkskolestadgans bestämmelser, än att det skulle ske på den omväg, som innehölles i kommitterades förslag.

Härjemte har direktionen från formel synpunkt funnit den af kommitterade ifrågasatta anordningen i förevarande afseende icke vara tillfredsställande. Enligt reglementet för folkskolelärares pensionsinrättning tillkomme det direktionen att pröfva, huruvida en folkskolelärare vore till pension berättigad eller icke, under det att kommitterade anvisat folkskoleinspektören såsom den myndighet, hvilken skulle hafva att afgöra, huruvida en lärares berättigande till hel eller afkortad pension inverkade på rätten till understöd för hans vikaries aflönande vid sjukdomfall. Skulle de af kommitterade föreslagna bestämmelser tillämpas, borde enligt direktionens mening, i hvarje fall, då fråga vore om understöd till vikarie vid sjukdomsfall för lärare, som med afseende å lefnadsår uppfylde de i § 16 af pensionsreglementet för afkortad pensions åtnjutande angifna vilkor, eller då fråga likaledes vore om en lärare, som i samma afseende uppfylde vilkoren för hel pensionsrätt, underställas pröfning af direktionen för folkskolelärares pensionsinrättning i den ordning, hvori eljest dylika frågor af direktionen behandlades. På sådant sätt skulle visserligen vinnas en formelt riktig behandling för afgörandet om pensionsrätten, men af flera praktiska skäl kunde ett sådant tillvägagående icke förordas. Dylika frågor syntes nemligen kräfva en mera skyndsamt behandling, än direktionen skulle vara i stånd att egna dem. Huru mycket direktionen än beflitade sig om en hastig behandling af dylika ärenden, kunde dock genom den lätt inträffade nödvändigheten af handlingars kompletterande och upplysningars anskaffande, samt ännu mera om besvärstiden skulle afvaktas, innan frågan skulle anses definitivt afgjord, uppstå längre dröjsmål, än en sådan sak kunde tåla. Hela proceduren blefve således för omständlig och tidsödande, hvarjemte den säkerligen också väl mycket skulle komma att taga direktionens tid och krafter i anspråk.

Då således enligt direktionens åsigt de föreslagna bestämmelserna, att rätten för lärare till hel eller afkortad pension skulle upphäfva eller minska rätten för honom att vid sjukdomsfall erhålla hjälp af staten till vi-

karies aflöning, icke komme att i annat än undantagsfall medföra någon besparing för det allmänna, då denna anordning icke heller komme att afgjortt befrämja tillgången af dugligare arbetskrafter inom folkskolelärarkåren, och då den formelt rigtiga undersökningen af en sjuk ordinarie lärares pensionsrätt i dessa fall lätt blefve så tidsödande, att hela gagnet af anordningen i följd häraf kunde blifva om intet, funne sig direktionen böra stanna vid den mening, att de af kommitterade i förevarande hänseende föreslagna bestämmelser borde ur förslaget utgå och att förslaget i öfrigt borde ändras, i hvad detsamma stälts af dessa bestämmelser beroende.

Hvad nu först beträffar den af direktionen mot kommitterades förslag gjorda anmärkning, att, derigenom att rätten för läraren att vid sjukdomsfall erhålla bidrag af stat och kommun till vikaries aflöning skulle göras helt eller delvis beroende af hans rätt till pension, endast undantagsvis besparing för det allmänna skulle uppstå, har direktionen endast haft tanken fäst vid den större eller mindre utgiften för statsverket, men lemnat alldeles åsido, huruvida en sådan anordning skulle för vederbörande skoldistrikt blifva mer eller mindre fördelaktig i afseende å utgifterna för skolväsendet. Tydligt är emellertid, att, om det skulle för staten kunna i åtskilliga fall vara ur ekonomisk synpunkt sedt fördelaktigt, att lärarens rätt till bidrag i nu ifrågavarande afseende ställdes oberoende af hans pensionsrätt, ett sådant förhållande i hvarje fall skulle från samma synpunkt sedt vara för skoldistriktet ofördelaktigt.

Men denna synpunkt, den ekonomiska, lär icke i förevarande afseende få anses vara den väsentligaste, utan den här hufvudsakligen bestämmande synpunkten måste vara hänsynen till skolan och undervisningens uppehållande derstädes på bästa möjliga sätt. Då en lärare uppnått en mera framskriden lefnadsålder, måste man antaga, att hans krafter och förmåga att fullt tillfredsställande uppehålla undervisningen, äro i aftagande och icke fullt tillräckliga. Det torde därför ock vara att befara, att en sådan lärare, på grund af sjuklighet oftare och för längre tider än en yngre lärare urståndsättes att vederbörligen sköta sin tjänst och derifrån nödgas begära ledighet. Ett dylikt ofta återkommande behof af vikarie måste vara för undervisningens jemna fortgång menligt, och såväl derigenom som genom den ordinarie lärarens minskade krafter och arbetsförmåga blefve skolans intresse icke på fullt tillfredsställande sätt tillgodosedt. Denna synpunkt har säkerligen äfven varit bestämmande såväl för de motionärer inom Riksdagen, som änsatt lärarens rätt till bidrag för vikaries aflönande vid sjukdomsfall böra göras beroende af lärarens pensionsrätt, som äfven för kommitterade, då de föreslagit ofvan onförmälta bestämmelser i sådant afseende.

Direktionen har äfven medgifvit, att det från skolans synpunkt i ganska många fall vore en fördel, att en pensionsberättigad lärare, som af sjukdom för längre eller kortare tid urståndsattes att sköta sin tjenst, helt och hållet öfverlemnade densamma i yngre och kraftigare händer; men direktionen har ansett, att en kommun, som sådant önskade, redan nu icke saknade utväg att förnä en pensionsberättigad lärare att lemna sin tjenst, och att, om nya och kraftigare hjälpmedel borde i detta syfte åt kommunerna beredas, det vore riktigare att detta ernåddes genom lämpliga ändringar i folkskolestadgans bestämmelser, än att det skulle ske på den omväg, som innehölles i kommitterades förslag, hvori direktionen trott sig kunna spåra en beräkning, att den sämre ställning beträffande understöd till vikaries aflönande vid sjukdomsfall, hvori pensionsberättigad lärare skulle försättas, skulle blifva en maning för sådan lärare att snarast afgå från tjensten. Utan tvifvel skulle genom ett sådant samband mellan lärarens pensionsrätt och hans rätt till bidrag till vikaries aflönande vid sjukdomsfall, som kommitterade och åtskilliga motionärer inom Riksdagen ifrågasatt, läraren kunna hafva större anledning att söka afsked från sin tjenst, än om han i afseende å rätten till bidrag i nämnda hänseende likställdes med icke pensionsberättigade lärare. Ett dylikt samband torde enligt min uppfattning, icke heller i och för sig innebära en obillighet, ehuru jag å andra sidan håller före, att kommitterade gått väl långt, då de ansett, att vid tjenstledighet på grund af sjukdom en lärare skulle, så snart han vore berättigad till hel pension, ensam bekosta sin vikaries aflönning och, så snart han blifvit berättigad till afkortad pension, åtnjuta bidrag till vikariens aflönning endast för högst fyra månader om året. Med afseende å de ringa belopp, med hvilka de afkortade pensionerna för närvarande utgå, synes det mig vara billigt, att jemväl till sådan pension berättigad lärare må vid tjenstledighet på grund af sjukdom åtnjuta bidrag till sin vikaries aflönning lika med icke pensionsberättigad lärare. Och då åldersgränsen för inträdet af rätten till hel pension är satt så låg som till 55 år, samt vid denna, enligt hvad erfarenheten visat, läraren i många fall kan till distriktets fulla belåtenhet sköta sina åligganden, vid hvilket förhållande skäl icke torde förefinnas, att, genom att betaga honom rätten till bidrag till vikariens aflönande vid sjukdom, gifva honom anledning att taga afsked från sin tjenst, anser jag, att äfven till hel pension berättigad lärare bör ega rätt till bidrag till vikariens aflönande vid sjukdomsfall viss tid efter sagda ålder. Denna tid synes mig skäligen kunna bestämmas till 5 år. Upphörandet af rätten till statsbidrag i nu ifrågavarande afseende skulle emellertid i hvarje fall göras beroende deraf, att läraren antingen på egen ansökning eller också efter derom, utan ansökning af läraren, af vederbörande skol-

råd (styrelse) gjord anmälan i vederbörlig ordning förklarats berättigad till pension. Då nu gällande bestämmelser icke medgifva skolråd rätt att, utan ansökning af läraren, hos direktionen för folkskolelärares pensionsinrättning göra framställning om pröfning af lärarens pensionsrätt, skulle skolråden medgifvas rätt att, så snart en lärare uppnått 60 års ålder, hos direktionen göra framställning i sådant syfte. Härigenom skulle det komma att bero på vederbörande skoldistrikt, huruvida läraren, ehuru berättigad till pension, äfven efter uppnådda 60 år, fortfarande skulle ega rätt till bidrag till sin vikaries aflöning vid sjukdomsfall. I händelse skolrådet icke gjorde framställning om pröfning af lärarens pensionsrätt, skulle sådant bidrag fortfarande utgå. Men så snart läraren, på framställning af skolrådet, förklarats berättigad till hel pension, skulle läraren, vid sedermera för sjukdom erhållen ledighet, ensam bestrida vikariens aflöning. Genom en sådan modifikation i de af kommitterade i förevarande afseende föreslagna bestämmelser skulle äfven de deremot af direktionen i formelt afseende framställda anmärkningar förfalla, äfvensom direktionens uttalade farhåga, att pröfningen af lärares pensionsrätt i syfte att få deras rätt till bidrag af stat och kommun till aflönande af vikarie vid sjukdomsfall bestämd, skulle blifva för omständlig och tidsödande samt taga direktions tid och krafter väl mycket i anspråk, blifva undanröjd.

I sammanhang med nu af mig omförmälda anmärkningar mot kommitterades förslag, har direktionen erinrat, att i Eders Kongl. Maj:ts nådiga reglemente för småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt den 22 juni 1892 i § 3 föreskrifves, att skoldistrikt är skyldigt att såsom bidrag till bestridande af anstaltens utgifter erlægga en årlig afgift af 10 kronor för hvarje i § 1 af samma reglemente omförmäld lärare, för hvilken skoldistriktet för samma år utbekommer lönetillskott af allmänna medel, med undantag allenast för vikarie vid ordinarie folkskolelärare-tjenst; och har direktionen, med förmälan att detta undantag torde vara betingadt deraf att något lönetillskott af allmänna medel icke hittills för sådan vikarie utgått, ifrågasatt huruvida ej, derest nu omhandlade förslag blefve antaget, och således ett annat förhållande i nämnda afseende skulle inträda, det borde komma under öfvervägande, om icke i sådant fall en ändring i anförda § 3 af nådiga reglementet för småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt borde ske.

Då emellertid, såsom ock de kommitterade, hvilka utarbetat förslaget till nyssberörda reglemente, framhållit, anledningen till omförmälda undantag i främsta rummet är den, att kommunerna erlægga pensionsavgifter till folkskolelärares pensionsinrättning för de ordinarie tjänster, hvilka af vikarierna uppehållas, hvilket förhållande ju alltid fortfar, äfven om stats-

bidrag till vikariernas aflönande erhålles, samt då kommunerna icke erhålla ökade lärarekrafter genom anställande af vikarierna och dessa, såsom examinerade, ytterst sällan torde komma i fråga att erhålla understöd af nämnda anstalt, synes mig någon ändring i berörda paragraf icke behöfva för-anledas deraf, att rätt till statsbidrag till aflönande af vikarier i nu fråga-varande fall medgifves de ordinarie lärarne.

Såsom vilkor för statsbidrags utgående till aflöning åt vikarie i nu föreliggande fall, hafva kommitterade vidare föreslagit, att vikarien så vidt möjligt bör vara behörig att erhålla tjensten såsom ordinarie. Då, såsom ock kommitterade framhållit, redan i 25 § af gällande folkskolestadga föreskrifves att, då ordinarie lärare åtnjuta tienstledighet, icke, såvidt möjligt är, någon bör till vikarie förordnas, som ej eger den i samma stadga föreskrifna behörighet till tjensten, hafva kommitterade i sitt förslag till kungörelse i ämnet icke ansett nödigt uttryckligen omnämna, att vikarien bör så vidt möjligt vara examinerad för att statsbidrag till hans aflöning må utgå, men — under erinran derom, att i kongl. cirkulärbrevet angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor den 5 juni 1885 föreskrifves, att hinder för utbekommande af dylikt lönetillskott ej bör möta deraf, att folkskoleläraretjenst vid inträffad ledighet eller förfall för ordinarie lärare måst under någon del af året uppehållas af vikarie, som icke aflagt afgangsexamen vid seminarium, såvida folkskoleinspektören vitsordar, att examinerad vikarie ej kunnat erhållas, att vikarien befunnits duglig, samt att full aflöning såsom för examinerad folkskolelärare till vikarien utgått, — förklarar sig anse att liknande bestämmelser äfven i förevarande fall böra meddelas, och äfven i sitt förslag närmare angifvit hvad kommitterade ansett böra i sådant af-seende stadgas.

Då emellertid af ett par af de myndigheter, som hörts i ärendet, ansetts önskvärdt, att i blifvande kungörelse i ämnet uttryckligen angåfves, att vikarien bör vara behörigen examinerad för att statsbidrag till hans aflöning må utgå, torde en dylik bestämmelse lämpligen böra i den blifvande kungörelsen i ämnet införas. I hvarje fall torde Eders Kongl. Maj:t, derest ifrågavarande anslag af Riksdagen beviljas och de af mig nu föreslagna grunder för anslagets användande af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen godkännas, framdeles komma att förordna, att hinder för statsbidrags erhållande i förevarande afseende ej må möta deraf, att vikarien icke aflagt afgangsexamen vid seminarium, såvida folkskoleinspektören vitsordar, att examinerad vikarie ej kunnat erhållas samt att vikarien befunnits duglig.

Hvad slutligen angår det af kommitterade uppställda vilkor, att i

viss form affattade uppgifter angående vikariens behörighet och aflöningsvilkor samt den tid, hvarunder han tjenstgjort, skola af skolråden lemnas och dessa uppgifter af vederbörande folkskoleinspektör till riktigheten styrkas, är detta vilkor öfverensstämmande med hvad i sådant afseende föreskrifvits i fråga om utbekommande af lönetillskott till ordinarie folkskolelärare eller lärarinna och bör äfven här blifva gällande.

Enligt hvad jag förut nämnt, torde till dessa af kommitterade föreslagna vilkor för statsbidragets utbekommande med de förändringar, som nu blifvit af mig förordade, böra läggas ytterligare det vilkor, att lönetillskott af allmänna medel skall utgå till den ordinarie läraren eller lärarinnan för att statsbidrag till vikarien må utanordnas.

I likhet med hvad Riksdagen medgifvit i fråga om utbetalning af lönetillskott åt ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor, torde åt Eders Kongl. Maj:t böra öfverlåtas, att, när omständigheterna dertill föranleda, i särskilda fall medgifva någon afvikelse från de vilkor för statsbidragets åtnjutande, som må blifva bestämda, särskildt för att Eders Kongl. Maj:t må kunna utfärda en sådan föreskrift i fråga om statsbidrags utgående till aflöning af icke examinerad vikarie, som nyss af mig omförmålts.

I fråga om den administrativa anordningen och sättet för statsbidragets utbetalande torde något särskildt yttrande nu icke erfordras.

Enligt de af kommitterade gjorda kostnadsberäkningar skulle det förslagsanslag, som för ifrågavarande ändamål komme att erfordras, skäligen kunna hafva för år 1894 bestämts till 40,000 kronor eller något lägre belopp, dervid kommitterade utgått från den förutsättning, att antalet ordinarie folkskolelärare och lärarinnor, till hvilkas vikarier statsbidrag i nu ifrågavarande afseende kunde komma att utbetalas, vid 1893 års slut skulle uppgå till i rundt tal 5,600. Antalet sådana ordinarie lärare och lärarinnor vid 1892 års slut hafva af kommitterade beräknats till 5,538. Till grund för sina beräkningar hafva, såsom ofvan nämnts, kommitterade lagt från folkskolelärarnes pensionsinrättning erhållna uppgifter å antalet ordinarie folkskoleläraretjenster, för hvilka delaktighet i pensionsinrättningen åtnjutits under femårsperioden 1887—1891. Enligt af mig från nämnda inrättning infordrade uppgifter har antalet sådana tjenster för åren 1892 och 1893 utgjort resp. 5,559 och 5,664. Den af kommitterade beräknade tillökningen af i medeltal omkring 90 för år, hvilken siffra framgått af uppgifterna för åren 1887—1891, har sålunda visat sig

vara något knapp för åren 1892 och 1893. Men å andra sidan hafva kommitterade tagit i beräkning alla ordinarie folkskoleläraretjänster, för hvilka delaktighet i pensionsinrättningen åtnjutits, ehuru sådan delaktighet beviljats för åtskilliga andra tjänster, än läraretjänster vid egentlig folkskola, nemligen för tjänster vid folkskolelärareseminariernas öfningskolor, småskolelärareseminarierna, Lappmarks ecklesiastikverks skolor, svenska missionssällskapets skolor och sällskapet för folkundervisningens befrämjande undervisningsanstalt, så att antalet egentliga folkskoleläraretjänster, för hvilka delaktighet i pensionsinrättningen åtnjutits, är något lägre, än kommitterade beräknat, och utgjorde för år 1892 5,516 och för år 1893 5,613.

Då härtill kommer, dels att kommitterade icke tagit i beräkning den minskade utgift i nu ifrågavarande afseende, som kommer att föranledas deraf, att alltid ett visst antal tjänster icke är med ordinarie innehafvare besatt, dels ock att den af kommitterade beräknade procent på grund af sjukdom minst en månad tjänstledige lärare torde, på af kommitterade angifna skäl, vara väl hög — hvarför ock kommitterade sjelfva ansett, att, äfven om ökningen af de ordinarie lärarnes antal visade sig vara större än hvad kommitterade antagit, ett förslagsanslag af 40,000 kronor skulle blifva för 1894 fullt tillräckligt — anser jag, att, ehuru något ökade kraf på detta anslag torde blifva en följd af de af mig föreslagna förändringar i de af kommitterade angifna villkoren för statsbidragets åtnjutande, nämnda belopp skall äfven för år 1895 visa sig vara tillräckligt.

Jag hemställer således i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t tacktes i nådig proposition föreslå Riksdagen,

dels att för sin del besluta

att, derest vid folkskola anställd ordinarie lärare eller lärarinna, till hvilken aflöning bidrag af statsmedel utgår, på grund af sjukdom åtnjuter tjänstledighet och examinerad vikarie för honom eller henne är förordnad under oafbrutet minst en månad af den fastställda undervisningstiden af åtta månader om året, vikarien för den tid, hvarunder hans förordnande varar, skall åtnjuta arfvode efter minst 600 kronor för åtta månaders undervisningstid eller 75 kronor för läsmånad, hvarje månad beräknad till 30 dagar, samt förses med tjenlig, skolan närbelägen bostad, bestående af ett rum, med vedbrand eller ock erhålla ersättning derför, beräknad efter minst 50 kronor för åtta månaders undervisningstid, äfvensom efter öfverenskommelse undfå godtgörelse för resekostnad, der sådan ifrågakommer;

att, om enligt läkarebetyg sjukdom, på grund hvaraf ordinarie lärare eller lärarinna erhåller ledighet och vikarie för honom eller henne förordnas på sätt ofvan sägs, är af sådan beskaffenhet, att densamma gör läraren eller lärarinnan oförmögen att vederbörligen uppehålla sin tjänst, utan att

dock för all framtid hindra hans eller hennes återinträde i tjänstgöring, samt läraren eller lärarinnan icke uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, vikariens aflöning skall utgöras sålunda, att den ordinarie läraren eller lärarinnan af sin lön afstår ett belopp, motsvarande en fjerdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, eller 150 kronor för åtta månaders undervisningstid, samt två tredjedelar af samma minimiaflöning, eller 400 kronor för åtta månaders undervisningstid, utgå af allmänna medel, och återstoden erlägges af skoldistriktet, hvilket det jemväl skall åligga att förse vikarien med bostad, jemte vedbrand, eller ock lemna honom ersättning därför, enligt hvad ofvan omförmålt, äfvensom att, der så ifrågakommer, godtgöra honom hans resekostnad;

att, der läkarebetyg ej kan utan synnerlig kostnad eller svårighet anskaffas, nyssnämnda bestämmelser i fråga om vikariens aflöning skola, derest genom intyg af vederbörande skolråds ordförande vitsordas, att läraren eller lärarinnan under ledighet varit af sjukdom urståndsatt att vederbörligen uppehålla sin tjänst, gälla, ändock att sjukdomens beskaffenhet icke blifvit genom läkarebetyg ådagalagd, likväl ej för längre tid än högst tre månader;

att, då enligt läkarebetyg sjukdom, på grund hvaraf ordinarie lärare eller lärarinna erhållit tjänstledighet, är af sådan beskaffenhet, att läraren eller lärarinnan till följd deraf är urståndsatt att vidare återinträda i tjänstgöring, vikariens aflöning skall utgöras af läraren eller lärarinnan utan tillskott af allmänna medel eller bidrag af skoldistriktet;

att ordinarie lärare eller lärarinna, som uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, skall, då, på grund af sjukdomsfall behof af vikarie för honom eller henne inträder, ensam utgöra vikariens aflöningsförmåner; samt

att vikarie, hvars aflöning skall utgå efter ofvan angifna grunder, skall ega, för hvarje hel månads tjänstgöring efter månadens slut och för öfverskjutande tjänstgöringstid så snart tjänstgöringen upphört, af vederbörande skolråd eller skolstyrelse utbekomma den honom eller henne tillkommande kontanta aflöning, äfvensom, der ersättning för bostad med vedbrand utgår, sådan ersättning; att godtgörelse för resekostnad, der sådan ifrågakommer, skall till vikarien erläggas, för resan till tjänstgöringsorten efter ankomsten dit och för resan derifrån, så snart förordnandet upphört; samt att skolrådet eller skolstyrelsen skall ega att af den ordinarie lärarens eller lärarinnans lön innehålla det belopp, hvarmed han eller hon skall till vikariens aflöning bidraga, samt att utbekomma statsbidraget till samma

aflöning efter requisition och sedan folkskoleinspektören, eller i Stockholm stadens konsistorium, vitsordat riktigheten af de för statsbidragets erhållande lemnade uppgifter i den ordning, som af Kongl. Maj:t kommer att närmare bestämmas;

dels ock att å ordinarie stat under åttonde hufvudtiteln anvisa ett förslagsanslag å 40,000 kronor att i enlighet med ofvan angifna grunder användas såsom bidrag till aflönande i förenämnda fall af vikarie för sådan lärare eller lärarinna vid folkskola, som af sjukdom urståndsättes att fullgöra sin tjänst; med rätt för Kongl. Maj:t att i särskilda fall medgifva den afvikelse från de för statsbidragets erhållande föreskrifna vilkor, som kan vara af omständigheterna påkallad.

I sammanhang härmed behagade Eders Kongl. Maj:t gifva Riksdagen tillkänna, att Eders Kongl. Maj:t, under förutsättning att ifrågavarande anslag af Riksdagen beviljas att för dermed afsedt ändamål i enlighet med nu föreslagna grunder användas, vill, jemte utfärdande af närmare föreskrifter i fråga om den administrativa anordningen och sättet för utbetalningen af statsbidrag i förevarande afseende, meddela bestämmelser om rätt för skolråd eller skolstyrelse att, då folkskolelärare eller lärarinna uppnått sextio års ålder, hos direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning, ändock att läraren eller lärarinnan icke anmäler sig önska med pension från tjänsten afgå, göra framställning om pröfning af hans eller hennes pensionsrätt.

Hvad departementschefen sålunda yttrat och hemställt tacktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfrige ledamöter, i nåder gilla och bifalla; och skulle proposition af den lydelse bilagan till detta protokoll utvisar till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:
C. Tornerhielm.